

Kokemuksista voimaa -hanke –
Nuoret lastensuojelua kehittämässä sosiaalialan ammattilaisten rinnalla

Virpi Ropponen
Helsingin yliopisto
Valtiotieteellinen
tiedekunta
Sosiaalityö
Sosiaalityön käytäntötutkimus
Tutkimusraportti
Maaliskuu 2017

Tiedekunta/Osasto Fakultet/Sektion – Faculty		Laitos/Institution– Department			
Valtiotieteellinen tiedekunta		Sosiaalitieteiden laitos			
Tekijä/Författare – Author					
Virpi Ropponen					
Työn nimi / Arbetets titel – Title					
Kokemuksista Voimaa –hanke – Nuoret lastensuojelua kehittämässä sosiaalialan ammattilasten rinnalla					
Oppiaine /Läroämne – Subject					
Sosiaalityö					
Työn laji/Arbetets art – Level		Aika/Datum – Month and year		Sivumäärä/ Sidoantal – Number of pages	
Käytäntötutkimus		Helmikuu 2017		26 sivua + lähteet ja liitteet	
Tiivistelmä/Referat – Abstract					
<p>Tämän käytäntötutkimuksen tarkoituksena on tuoda esille Kokemuksista Voimaa –hankkeeseen osallistuneiden työntekijöiden kokemuksia lastensuojelun kokemusasiantuntijatoiminnasta koulukotien kehittämistyössä. Tutkimus on toteutettu yhteistyössä Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen alaisuudessa toimivien valtion koulukotien kanssa. Hanke toteutettiin vuosien 2014-2016 aikana valtakunnallisesti koulukotien kehittämishankkeena. Projektin tavoitteena oli luoda koulukodeista aikuistuneille nuorille ja sosiaalialan ammattilaisille avoin foorumi ja tiedonmuodostuksen tapa, jossa koulukotitoimintaa kehitettiin kokemusasiantuntijuutta hyödyntäen.</p> <p>Tutkimuksen taustalla vaikuttaa kokemusasiantuntijuuden lisääntyminen sosiaali- ja terveysalan kehittämistyössä. 2000-luvulla kokemusasiantuntijuuteen perustuvat hankkeet ovat yleistyneet merkittävästi sosiaali- ja terveyspalveluissa, mikä näkyy erilaisissa julkisissa strategioissa ja toimintasuunnitelmissa. Kokemusasiantuntijuuden ajatuksena on lisätä asiakkaiden osallisuutta ja osallistumismahdollisuuksia julkisella sektorilla, muuttaa sosiaalipalveluihin liittyviä asenteita ja kehittää palveluiden epäkohtia asiakaslähtöisesti. Sosiaalityön käytäntötutkimuksen luonteeseen kuuluu tutkimuksen tarkoituksen ja tavoitteiden nouseminen käytännön kehittämistarpeista. Tässä tutkimuksessa selvitetään hankkeen onnistumisia ja kehittämistarpeita, ja millaisia merkityksiä hankkeessa mukanaolo on antanut koulukotien työntekijöille. Lisäksi tutkimuksen tarkoituksena on selvittää, kuinka kokemusasiantuntijuutta on hyödynnetty koulukotien toiminnassa käytännön tasolla ja kuinka toimintaa voidaan jatkossa kehittää.</p> <p>Tutkimuksen aineisto koostuu puolistrukturoiduista teemahaastattelusta, joissa haastattelin neljää hankkeeseen osallistunutta sosiaalialan ammattilaista. Haastattelut toteutin puhelimitse marras- ja joulukuussa 2016. Kaikki haastateltavat olivat mukana ryhmätoiminnassa koko hankkeen ajan ja toimivat työntekijöinä koulukodeissa. Haastatteluiden analyysimenetelmänä toimi aineistolähtöinen sisällönanalyysi.</p> <p>Tutkimustulosten perusteella Kokemuksista Voimaa –hanke on vaikuttanut myönteisesti koulukotityöhön. Työntekijöille kokemusryhmään ja hankkeeseen osallistumisesta oli tärkeää. Haastattelujen perusteella työntekijöiden arvostus ja motivaatio omaa työtä kohtaan kasvoi. Myös nuorten kokemusten ja näkemysten sekä nuorten osallisuuden merkitys koulukotityössä vahvistui hankkeen myötä. Ryhmätyöskentelyn tuloksena koulukoteihin seurasi kolme merkittävää käytännön muutosta; 1.) nuorten käyttörahan suuruus sama kaikissa koulukotityöskentelyissä 2.) hyvä koulukotiin tuleminen –malli sekä 3.) unelmatyöskentely. Lisäksi kokemusasiantuntijatoimintaa laajennettiin koulukoteihin paikallisesti. Myös yleinen asenneilmapiirin muutos koulukodeissa kokemusasiantuntijatoimintaa kohtaan koettiin merkittäväksi onnistumiseksi.</p> <p>Käytäntötutkimus osoittaa, että kokemusasiantuntijatoiminnan jatkolle on tarvetta koulukotien toiminnassa. Haastatteluissa työntekijät toivat esiin joitakin kokemusasiantuntijatoimintaan liittyviä kehittämistarpeita. Jatkossa kokemusasiantuntijatoimintaa tulee keskittää koulukoteihin paikallisesti, jotta koulukodeista aikuistuneiden nuorten ääni saadaan paremmin kuuluviin myös työntekijöiden keskuuteen ja käytännön tasolle. Kehittämiseidoiden viemisen koulukoteihin ei tulisi olla myöskään vain yhden työntekijän vastuulla, vaan toimintaa tulisi organisoida suunnitellusti. Tulevaisuudessa toiminnasta tulee myös tehdä jatkuvaa, ei vain hankevetoista. Lisäksi jatkossa työntekijöiden tulee panostaa yhteydenpitoon nuorten kanssa, jotta nuorten sitoutuminen toimintaan kasvaisi.</p>					
Avainsanat – Nyckelord – Keywords					
kokemusasiantuntija, osallisuus, vertaistoiminta, lastensuojelu, koulukoti, kehittäminen, kokemukset					
Säilytyspaikka – Förvaringställe – Where deposited					
Helsingin yliopisto					
Muita tietoja – Övriga uppgifter – Additional information					

Sisällysluettelo

1 JOHDANTO	1
2 TUTKIMUKSEN LÄHTÖKOHDAT	3
3 KOKEMUSASIAANTUNTIJUUS LASTENSUOJELUSSA	4
3.1 Kokemusasiantuntijuuden määrittelyä	4
3.2 Osallistumisesta osallisuuteen	7
3.3 Vertaistoiminta	8
4 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS	10
4.1 Käytäntötutkimus	10
4.2 Tutkimuskysymykset	12
4.3 Aineiston kerääminen ja analyysi	13
4.4 Tutkimuseettisiä kysymyksiä	14
5 TULOKSET	15
5.1 Kokemuksista voimaa -hanke ja työntekijöiden odotukset	15
5.2 Merkitykset ja uudet näkökulmat	16
5.3 Ideoista käytäntöön	18
5.4 Muuttuvat asenteet koulukodeissa	20
5.5 Onnistumiset ja kehitysideat	21
6 YHTEENVETO JA POHDINTAA	23

LÄHTEET

Liitteet

Liite 1: Haastattelurunko

Liite 2: Saatekirje

Liite 3: Suostumuslomake

1 JOHDANTO

2000-luvulla kokemusasiantuntijatiedon hyödyntäminen ja asiakkaan osallisuus ovat olleet merkittävässä roolissa sosiaalipalveluiden kehittämisessä (Palsanen & Kääriäinen 2016, 184). Ilmiö näkyy myös parhaillaan käynnissä olevassa, hallituksen lapsi- ja perhepalveluiden kärkihankkeessa (LAPE), jonka yhtenä lähtökohtana korostetaan asiakkaan osallisuutta ja kokemusasiantuntemusta osana palveluiden kehittämistä. Kokemusasiantuntijuus ja asiakkaan osallisuus pyritään huomioimaan lapsi- ja perhepalveluiden muutosohjelman kehittämistyön aikana, ja hankkeen yhtenä tärkeänä tavoitteena on edistää lasten ja nuorten osallisuutta päätösten valmistelussa sekä palveluiden suunnittelussa, kehittämisessä, toteutuksessa ja arvioinnissa. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2016.)

Kokemusasiantuntijuus on tullut osaksi lastensuojelun kehittämistyötä ja kiinnostus nuorten kokemusperäiseen kehittämiseen on kasvussa. Lastensuojelun kentälle on perustettu lasten ja nuorten kehittäjäryhmiä, joiden tarkoituksena on vahvistaa palvelujärjestelmää ja luoda positiivista muutosta lastensuojeluun liittyvissä asenteissa. Kokemusasiantuntijatoiminnan ajatuksena on edistää avointa yhteistyötä sosiaalialalla, jossa lapset ja nuoret toimivat asiantuntijoina lastensuojelun kehittämistyössä ja arvioinnissa. Tämä merkitsee sitä, että nuoret ovat tasavertaisia tiedontuottajia sosiaalialan ammattilaisten rinnalla, eikä kokemusasiantuntijuutta tule hyödyntää esimerkiksi tilanteissa, joissa nuori otetaan mukaan kehittämistoimintaan ikään kuin kiintiökokemusasiantuntijaksi. (Barkman & Inkinen & Isoniemi & Vario 2016.)

Kokemusasiantuntijatiedon hyödyntäminen osana sosiaalialan kehittämisprosesseja ja päätöksentekoa vaatii sosiaalialan ammattilaisilta paneutumista ilmiön eettisiin kysymyksiin sekä asiakasnäkökulman tunnustamista tasavertaiseksi tiedontuottajaksi. Esimerkiksi Tiina Meriluodon (2016, 69) mukaan kokemusasiantuntijuuteen pohjautuvat projektit ovat tällä hetkellä olleet pitkälti organisaatioiden kehittelemiä osallistamishankkeita, ei niinkään yksilöiden aktiivisuudesta nousseita kehittämisprojekteja. Pahimmillaan asiakkaat osallistetaan kehittämishankkeisiin ja kyseessä on ikään kuin hallinnollinen toimenpide, osallisuuden toteutumisen sijaan. (Mt. 69, 75.) Lisäksi kokemusasiantuntijoiden mukanaolo kehittämistyössä on herättänyt ristiriitaisia ajatuksia joidenkin viranomaisten keskuudessa. Yhtäältä sosiaalialan ammattilaiset korostavat osallisuuden ja

toimijuuden merkitystä kehittämishankkeissa, mutta toisaalta esimerkiksi viranomaisten oma sitoutuminen kehittämisprosessiin on voinut olla puutteellista. (Laitinen & Niskanen 2014,13.) Kokemusasiantuntijaprojekteissa tulisi erityisesti välttää toimintakulttuuria, jossa ammattilaiset sanelevat toiminnan lähtökohdat, tarkoituksen ja tavoitteet, mutta eivät itse sitoudu projektiin ja edistä tavoitteiden saavuttamista (Meriluoto 2016, 75).

Tutkimukseni paikantuu Terveyden- ja hyvinvoinnin laitoksen alaisten lastensuojeluyksiköiden (valtion koulukodit) toimintakentälle. Suomessa toimii tällä hetkellä viisi valtion ylläpitämää ja kaksi yksityistä koulukotia, jotka tarjoavat huostaanotetuille lapsille ja nuorille kasvatus-, opetus ja hoitopalveluita (Pekkarinen 2017, 17). Vuonna 2014 valtion koulukodit käynnistivät Kokemuksista Voimaa -hankkeen, jonka tarkoituksena oli kehittää kokemusasiantuntijatoimintaa lastensuojelun sijaishuollossa ja erityisesti valtion koulukodeissa. Hankkeen tavoitteena oli luoda avoin foorumi, jossa koulukoteihin sijoitettuina olleet, nyt jo aikuistuneet nuoret, saivat äänensä kuuluviin ja mahdollisuuden kehittää koulukotien toimintaa yhdessä koulukodin työntekijöiden kanssa. Hanke päättyi vuonna 2016. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2016.) Koulukotien eräänä tavoitteena on, että tulevaisuudessa kokemusasiantuntijatoimintaa juurrutetaan koulukotien työskentelyyn jatkuvana käytäntönä, ei vain hankevetoisesti. Koulukotien kokemusasiantuntijatoimintaa on jatkettu helmikuussa 2017. Ensimmäiseen kokemusasiantuntijatapaamiseen (2017) osallistui 11 uutta kokemusasiantuntijaa, kaksi Kokemuksista Voimaa- hankkeeseen osallistunutta nuorta sekä yhdeksän valtion koulukotien työntekijää.

Kokemuksista Voimaa -hanke on ensimmäinen valtion koulukotien järjestämä kehittämisprojekti, jossa toiminnan suunnittelussa ja kehittämisessä on systemaattisesti ja pitkäjänteisesti hyödynnetty kokemusasiantuntijuutta. Lisäksi koulukodeissa on järjestetty oppilaskuntatoimintaa, joka noudattaa opetushallituksen (2014) perusopetuksen opetussuunnitelman periaatteita. Opetussuunnitelman mukaan oppilaalla tulee olla mahdollisuus vaikuttaa kouluun ja opetukseen liittyviin käytäntöihin sekä oikeus tulla kuulluksi ja antaa palautetta itseään koskevissa asioissa opetuksen kehittämiseen, arviointiin ja suunnitteluun liittyen. Kouluun tulee puolestaan järjestää puitteet oppilaan osallistumiseksi toiminnan suunnitteluun ja kehittämiseen. (Mt., 34, 35.) Keskusteltuani aiheesta Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen erityisasiantuntija Päivi Känkäsen ja valtion koulukotien johtaja Matti Salmisen kanssa selvisi, että kokemusasiantuntijatoiminnan jatkokehittämisen kannalta on tärkeä saada tietoa myös työntekijöiden kokemuksista hankkeen onnistumisesta. Tutkimuksessani selvitetään, millä tavoin kokemusasiantuntijatietoa ja nuorten kehittämisideoita on

hyödynnetty koulukotien toimintakentällä ja miten toimintaa voidaan kehittää tulevaisuudessa. Päivi Känkänen ja Matti Salminen toimivat käytäntötutkimukseni yhteyshenkilöinä.

2 TUTKIMUKSEN LÄHTÖKOHDAT

Tutkimuksen toimintaympäristönä ovat Terveyden- ja hyvinvoinnin laitoksen alaisuudessa toimivat valtion koulukodit -yksiköt ja vuosina 2014-2016 toiminut Kokemuksista Voimaa –hanke.

Koulukoti-instituutiot ovat toimineet Suomessa yli sadan vuoden ajan ja niiden toimintaa ohjaa lastensuojelulaki. Lastensuojelussa koulukodit mielletään sijaishuollon viimesijaisiksi sijoitusyksiköiksi. Koulukodeissa lapsen yksilölliset ja erityiset tarpeet pyritään huomioimaan kokonaisvaltaisesti ja koulukodeilla on käytössään sellaisia resursseja, joita muualla lastensuojelussa ei ole käytettävissä. (Kitinoja 2013, 64.) Yksiköiden ensisijaisena tavoitteena on nuoren yksilöllisen hoidon, kasvatuksen ja opetuksen turvaaminen (Manninen 2013, 20).

Koulukodeissa on sijoitettuina vuosittain noin 300 nuorta, joista valtaosa on 13-17 -vuotiaita nuoria. Tyypillisesti koulukotiin sijoitetulla nuorella esiintyy erilaisia psykiatrisia tai psykososiaalisia ongelmia, kuten kouluvaikeuksia, käytöshäiriöitä, päihteidenkäyttöä ja rikollisuutta. Myös perheeseen ja kotiin liittyvät ongelmat, kuten vanhempien ero, päihteiden ongelmakäyttö tai mielenterveydenhäiriöt, ovat yleisiä syitä sijoituksen taustalla. (Manninen 2013, 21, 22.) Elina Pekkarisen (2017, 33) mukaan tietoa sijoituksen jälkeisestä ajasta koulukodeissa olleista nuorista on suhteellisen vähän ja siihen tulee suhtautua kriittisesti. Esimerkiksi Markku Jahnukaisen (2004) vuonna 2002 toteuttamassa seurantatutkimuksessa koulukodeista aikuistuneet nuoret sijoittuvat kolmeen eri uralinjaan; yhteiskuntaan jäsentyviin, epävakaiseen uralinjaan sekä riskikäyttäytymisen uralinjaan. Seurantaan osallistuneista haastatelluista puolet sijoittuvat yhteiskuntaan sopeutuviin. Merkittävä havainto seurantatutkimuksen toteutuksessa on kuitenkin se, että haastatteluihin on todennäköisesti valikoitunut paljon juuri pärjääviä henkilöitä. (Mt., 295, 299, 316.) Yhdessä koulukodissa on puolestaan tehty vapaehtoisuuteen perustuvaa jälkiseurantaa esimerkiksi haastatteluilla, mutta vastausprosentti on jäänyt vajavaiseksi (Pekkarinen 2017, 33).

Koulukotien asemaa ja tehtävää koskevassa selvityksessä (2017) tutkijatohtori Elina Pekkarinen toteaa, että tarkasteltaessa lastensuojelun tulevaisuutta, on koulukotien tarve lasten ja nuorten sijoitusyksikköinä edelleen keskeinen. Lastensuojelun toimintakentälle on tehty mittavia hallintoon, ohjaukseen ja henkilöstöön liittyviä rakenneuudistuksia, jotka koskettavat myös koulukotien toimintakenttää. (Mt., 7, 62, 63.) Tällä hetkellä koulukotien asemaa lastensuojelun palvelukentällä on pohdittu LAPE –muutosohjelman kehittämistyössä, jossa koulukodit on sijoitettu lastensuojelun

vaativien palveluiden kokonaisuuteen (Aula, Juurikkala, Kalmari, Kaukonen, Lavikainen, & Pelkonen 2016, 22). Pekkarinen (2017, 67) muistuttaa, että koulukotien asemaa osana mittavaa LAPE -muutosohjelmaa on syytä tarkastella vakavasti, sillä koulukodeissa lapsen kohdistuu esimerkiksi itsemääräämisoikeutta rajoittavaa sekä julkista vallankäyttöä sisältävää hoitoa. Tässä mielessä myös lasten ja nuorten kokemusten kuunteleminen koulukotiin sijoituksesta on tärkeää.

Tutkimukseni aihe on ajankohtainen, sillä kokemusasiantuntijuus ja osallisuus osana lastensuojelun kehittämistoimintaa korostuvat tällä hetkellä useissa eri lastensuojelun toimintaa ohjaavissa suunnitelmissa ja strategioissa. Esimerkiksi LAPE –kärkihankkeen yhtenä tärkeänä tavoitteena on huomioida ” 1) kumppanuus lasten ja nuorten kokemusasiantuntija- ja vaikuttajaryhmien sekä oppilaitosten kanssa, 2) lapsi- ja nuorisotutkimuksen, kyselyiden sekä muun kehitystyön tuottama tähänastinen tieto lasten ja nuorten palvelukokemuksista sekä 3) tietopohjan ja tiedontuotannon kohentaminen niin, että lasten ja nuorten sekä vanhempien ja perheiden palvelukokemuksista tuotetaan tietoa ja tiedontuotantoa kehitetään säännönmukaiseksi” (Aula ym. 2016, 8). Lasten ja nuorten kokemusasiantuntijuutta ja osallisuutta korostetaan myös valtion koulukotien strategiassa (2017) vuoteen 2020 mennessä.

Kokemuksista Voimaa -hanketta voidaankin pitää eräänä konkreettisena toimenpiteenä kokemusasiantuntijatoiminnan sekä osallisuuden edistäjänä koulukodeissa. Aikaisempaa tutkimusta hankkeen onnistumisesta ei ole tehty, mutta prosessin aikana on tehty tutkimusta kehittäjäryhmään osallistuneiden nuorten aikuisten kokemuksista lastensuojelusta. Tutkimuksessa tarkastellaan koulukodeista aikuistuneiden nuorten kokemuksia lastensuojelun toimenpiteistä ja millaisia merkityksiä lastensuojelulla on ollut heidän elämässään. (Pekkarinen, 2015.) Lisäksi Pekkarisen haastatteluiden pohjalta julkaistaan kaksi artikkelia vuoden 2017 aikana.

3 KOKEMUSASIAANTUNTIJUUS LASTENSUOJELUSSA

3.1 Kokemusasiantuntijuuden määrittelyä

Tiina Meriluodon (2016, 67, 68) mukaan kokemusasiantuntijaksi voidaan määritellä henkilö, jolla on omakohtainen kokemus jostakin henkilökohtaisesta ja yleensä vaikeaksi koetusta asiasta tai ilmiöstä, kuten sairaudesta, lastensuojelun asiakkuudesta tai päihdeongelmasta.

Kokemusasiantuntija on halukas jakamaan kokemuksiaan toiminnan kehittämiseksi ja hän voi toimia kokemusasiantuntijan roolissa esimerkiksi vapaaehtoisena, sosiaali- ja terveysalojen

ammattilasten kouluttajana, kehittäjänä tai palkattuna asiantuntijana. Tietämystään hyödyntäen yksilö voi osallistua kokemansa toiminta-alueen toimintaan, kuten mielenterveyspalveluiden kehittämiseen, kouluttamiseen ja suunnitteluun. Kokemusasiantuntijan tulee aina olla mukana tehtävässään vapaaehtoisesti ja toiminnan eräänä tavoitteena on yksilön kasvu autettavasta aktiiviseksi toimijaksi.

Kokemusasiantuntijuus voidaan linkittää kiinteästi myös kehittäjäasiakkaan määritelmään, mutta termit eroavat toisistaan hieman. Kehittäjäasiakastoiminta viittaa sosiaalipalveluiden kehittämistoimintaan, jossa asiakas otetaan mukaan toiminnan kehittämiseen ja suunnitteluun yhdessä sosiaalialan ammattilaisten kanssa. Toiminnan taustalla on ajatus uudenlaisen asiakasymmärryksen muodostamisesta, jossa huomio kiinnitetään asiakkaista asiakkuusprosesseihin. Prosessissa kehittäjäasiakkaat tarkastelevat sosiaalipalveluiden ja asiakasprosessien ongelmakohtia sekä kehittämistarpeita yhdessä ammattilasten kanssa avoimilla foorumeilla. Toiminnan tavoitteena on myös vahvistaa asiakkaiden kansalaisuutta. (Niskala, Kostamo-Pääkkö & Ojaniemi 2015, 131.)

Kokemusasiantuntijuuden juuret ovat kolmannen sektorin toiminnassa ja sen tavoitteena on osallistumisen ja osallisuuden lisääminen sosiaalipalveluiden kentällä. Kokemusasiantuntijuudessa palveluiden käyttäjien ja asiakkaiden tieto pohjautuu nimenomaisesti yksilön tai ryhmän kokemuksiin, eikä esimerkiksi korkeakouluopintoihin tai ammattiin perustuvaan tietoon. Kokemusasiantuntijuudesta puhuttaessa henkilön kokemukset nähdään merkityksellisinä. Toiminnan tavoitteena on myös yksilön voimaannuttaminen sekä erilaisiin sosiaali- ja terveyspalveluiden käyttäjiin liittyviin asenteisiin vaikuttaminen. Lisäksi kokemusasiantuntijan tulee olla omalta osaltaan toipunut tai hän on toipumassa vaikeasta elämänkokemuksestaan osallistuessaan kokemusasiantuntijatoimintaan. (Niskala ym. 2015, 131.)

Pesäpuu ry:n (2016) määritelmän mukaan lastensuojelun kokemusasiantuntija on henkilö, joka on osallistunut lastensuojelun kehittämistyöhön omaa kokemustaan hyödyntäen. Kokemusasiantuntija on 12-30 –vuotias nuori tai nuori aikuinen, jolla on omakohtainen kokemus lastensuojelun asiakkuudesta tai sijoituksesta. Kokemusasiantuntijatoiminta perustuu vapaaehtoisuuteen, joka merkitsee sitä, että nuori on mukana toiminnassa omasta halustaan ja valmis jakamaan kokemuksiaan sekä kuulemaan vertaistensa kokemuksia lastensuojeluun liittyen. Nuoren tulee olla myös tietoinen siitä, että kokemusten jakamisen tarkoituksena on kehittää lastensuojelua. Nuoren henkilötietojen anonymiteetista tulee myös huolehtia, eikä henkilötietoja saa julkaista ilman lupaa. (Barkman ym. 2016.)

Asiakkaan kokemuksia ja näkemyksiä voidaan parhaimmillaan hyödyntää palvelujärjestelmän epäkohtien ratkaisemisessa ja edistää demokraattista päätöksentekoa. Kokemusasiantuntijuus osana palveluiden kehittämistä on kuitenkin herättänyt myös ristiriitaisia tunteita niin asiakkaiden kuin sosiaalialan osaajien ja tutkijoiden keskuudessa. Ristiriitojen taustalla on ajatus siitä, että kokemusasiantuntijatoiminnassa asiakkaille annetaan mahdollisuus tulla kuulluksi, mutta heidän esittämilleen kehittämistarpeille ei tehdä konkreettisia toimenpiteitä. Mikäli kokemusasiantuntijuuteen perustuvasta kehittämistoiminnasta halutaan aidosti merkittävää, on tärkeää, että kehittämisehdotuksiin etsitään aktiivisesti ratkaisuja ja ongelmakohtia muutetaan kehittämisideoiden pohjalta. (Palsanen & Kääriäinen 2005, 185).

Käytäntöön liittyvissä kehittämishankkeissa osallistujat luovat ja toteuttavat kehittämisideoita ja toimivat tiedon tuottajina ja muokkaajina. Lopputulos kehittämistyöstä on tuolloin pitkälti osallistujien luomaa, mitä tutkijat pääsääntöisesti erittelevät ja kuvaavat yhdessä osallistujien kanssa. Kehittämishankkeiden tarkoituksena on yleensä juuri käytännön pulmien ratkominen. (Bardy & Känkänen 2005, 209.) Kokemusasiantuntijuuteen perustuvissa kehittämishankkeissa tuleekin pohtia, kuinka kokemustietoa ja kehittämisideoita hyödynnetään käytännön tasolla. Mikäli kokemustiedosta syntyvien ideoiden ja tiedon käytännöllisyys unohdetaan, on vaarana, ettei tietoa hyödynnetä käytännön tasolla. Tällöin kehittämisideat jäävät kehittäjäryhmän sisälle, mutta todellista muutosta ei tapahdu.

Vaikka kokemusasiantuntijuuden hyödyntäminen sosiaalipalveluiden kehittämisessä on ollut kasvava trendi 2000-luvulla, on kokemusasiantuntijuudesta tehty vain vähän tieteellistä tutkimusta (Meriluoto 2016, 68). Suomessa kokemusasiantuntijatoiminta on lähtenyt liikkeelle mielenterveys- ja päihdetyöhön liittyvillä hankkeilla. 2010-luvulla toiminta on levinnyt edelleen nuorisotyön ja lastensuojelun toimintakentille, ja kiinnostus lasten ja nuorten kokemuksiin on ollut kasvussa. (Meriluoto 2016 & Pekkarinen 2017). Suomessa kokemusasiantuntijatoimintaa kohtaan on esitetty myös kritiikkiä. Esimerkiksi Meriluodon (2016, 72) mukaan kokemusasiantuntijuuteen perustuvia hankkeita perustellaan usein osallisuuden sekä osallistumismahdollisuuksien kasvattamisella, mutta Suomessa toiminnalta puuttuu kansalaisaktiivisuudesta noussut toiminnan synty tapa. Lisäksi Meriluoto esittää, että kokemusasiantuntijatoiminnalla pyritään liialti paikkaamaan merkittäviä rakenteellisia hyvinvointivaltion kriisiytyneitä ongelmia, jolloin vastuu siirretään ikään kuin yksilöiden harteille ja kokemusasiantuntijuus toimii ”ratkaisuna joka vaivaan”. (Mt., 69, 72, 74).

3.2 Osallistumisesta osallisuuteen

Suomalainen yhteiskunta on rakentunut kansalaisten osallistuvuuden ja aktiivisuuden lähtökohdista. Kansalaisen osallistumista yhteiskunnan toimintaan korostetaan muun muassa erilaisissa hallinnollisissa suunnitelmissa, lainsäädännössä sekä strategioissa. (Laitinen & Niskala 2014, 10.) Lastensuojelussa lapsen ja nuoren osallisuuden lähtökohta perustuu lastensuojelulakiin (Gellin & Gretscher, & Matthies & Nivala & Oranen & Sutinen & Tasanko 2012, 164). 2000-luvun alussa Suomi sai kuitenkin kaksi vakavaa huomautusta YK:n lapsen oikeuksien yleissopimusta valvovalta komitealta. Komitean mukaan suomalaisille lapsille ja nuorille ei taata riittäviä osallistumismahdollisuuksia. Huomautuksen johdosta Suomen kansalliseen toimintasuunnitelmaan tehtiin esitys lasten osallistumismahdollisuuksien edistämisestä, ja esimerkiksi vuoteen 2010 mennessä jokaisessa kunnassa tuli olla aktiivisessa käytössä lasten ja nuorten kuulemisjärjestelmä. (Kiili 2011, 168.)

Lasten osallistuminen ja osallisuus lapsipolitiikan toiminnassa on ollut esillä 1960-luvulta alkaen. Lasten osallistumisen julkisesta keskustelusta huolimatta, lapsen osallistumisen strategioiden ja toimintamallien konkreettinen kehittyminen on lähtenyt liikkeelle vasta vuosituhannen vaihteessa. Lasten osallistumisen ja osallisuuden kehityskulku voidaan jakaa kolmeen eri aikakauteen. Ensimmäinen aikakausi sijoittuu 1960-1970-luvuille, jolloin lapsen osallistumisessa korostuivat poliittiset oikeudet ja oikeudelliset teoriat. Tuolloin lapsi nähtiin ensisijaisesti yksilönä, jolla on oikeudet ja näin ollen myös oikeus osallistua poliittiseen elämään. Toinen vaihe sijoittuu 1980- ja 1990-luvuille, jolloin korostui lapsen näkökulman tärkeys osana yhteiskuntapoliittista päätöksentekoa. Vaikka tavoite jäi konkreettisesti pitkälti ajatuksen tasolle, kehitettiin aikakautena lapsen edun määritelmä. Toisessa kehitysvaiheessa lapsen osallistumisen tärkeys tunnustettiin, mutta toiminnan kehittäminen ja konkreettiset käytännön toimenpiteet jäivät tekemättä. Kolmas lapsen osallistumisen aikakausi voidaan mieltää parhaillaan käynnissä olevaksi. Kyseessä on vuorovaikutuksen ja dialogin aikakausi. Tämä merkitsee sitä, että lapsen osallistumisessa ei ole keskiössä niinkään yksilöllisen lapsen näkemyksistä, vaan sukupolvien välisestä vastavuoroisuudesta, lapsen näkemykset ja kokemukset huomioiden. Tässä mielessä myös aikuisilla on merkittävä rooli lapsen osallistumisen turvaamisessa. Lapset ja nuoret nähdään kuntakansalaisen roolissa, jonka johdosta heidän näkemyksiään ja kokemuksiaan tulee huomioida yli hallinnollisten ja ammatillisten rajojen. (Kiili 2011, 168, 169, 174, 175, 176.)

Merja Laitinen ja Asta Niskala (2014) muistuttavat, että osallisuudesta puhuttaessa on tärkeää sisäistää ero osallistumisen ja osallisuuden käsitteiden välillä. Osallisuus voidaan mieltää osallistumista syvemmäksi toiminnaksi, joka edellyttää sitoutumista. Osallisuuteen liittyy yksilön henkilökohtainen vastuunotto asiasta, ja toiminnan tavoitteena on vaikuttaa johonkin erityiseen asiaan. Osallisuuden toteutumiseksi prosessissa tarvitaan avoimuutta, luottamusta ja dialogisuutta sekä kuulluksi tulemistakin. Todellinen osallisuus ei rakennu vain sosiaalityöntekijän ja asiakkaan keskinäisessä vuorovaikutuksessa, vaan sen toteutuminen on yhteydessä kunnallisiin, organisatorisiin ja yhteiskunnallisiin toimintaympäristöihin. (Mt., 13, 14.)

Lapsen osallisuuden mekanismeja kuvataan usein porrastetun ja tietyntyyppisen avulla. Esimerkiksi Harry Shierin (2001) porrasmallin mukaisesti osallisuutta tarkastellaan viiden eri portaalla. Mallissa alimmalla portaalla toteutuu lapsen osallisuus alimman asteen mukaisesti, ylimmällä portaalla puolestaan korkeimman tavoitteen mukaisesti. Kolme ensimmäistä porrasta sisältävät osallisuuden minimiedellytykset, jotka ovat lapsen kuuleminen, lapsen mielipiteen ilmaisun tukeminen ja lapsen näkemysten huomioiminen. Neljännellä osallisuuden portaalla lapsi otetaan mukaan päätöksentekoon ja viidennellä portaalla puolestaan lapsen kanssa jaetaan valtaa ja vastuuta. (Hotari, Oranen & Pösö 2011, 119, 120.) Porrasmallit ovat saaneet kritiikkiä osallisuuden yksilöllisyyden johdosta. Esimerkiksi Nigel Thomas (2002) korostaa osallisuuden jakamista useisiin eri ulottuvuuksiin. Thomasin mukaan osallisuuden väliset suhteet voivat vaihdella ja kokemus osallisuudesta on muuttuva. Lapsella tulee olla mahdollisuus valita osallistumisensa prosessiin. Myös mahdollisuus kieltäytyä osallisuudesta tulee olla vaihtoehto. (Hotari ym. 2011, 121.)

Lasten ja nuorten osallisuuden toteutumisessa on tärkeää, että lapsen kokemukset huomioidaan myös palveluiden suunnittelussa ja kehittämisessä, ei vain lapsen omassa asiakkuusprosessissa (Gellin ym. 2012, 174). Aikaisemmin lasten ja nuorten osallisuutta lastensuojelun ja koulukotien toiminnassa on pyritty vahvistamaan esimerkiksi taidelähtöisten työmenetelmien soveltamisessa koulukotityössä (Känkänen 2011). Kokemusasiantuntijatoimintaa voidaankin pitää eräänä lasten ja nuorten osallisuutta edistävänä toimintamallina, joka pyrkii edistämään lasten osallisuutta lastensuojelun suunnittelussa, kehittämisessä ja päätöksenteossa.

3.3 Vertaistoiminta

Eräs keskeinen kokemusasiantuntijuuteen liittyvä alakäsite on vertaistoiminta, sillä kokemusasiantuntijuuden kehittyminen tapahtuu usein vertaistoiminnan kautta (Niskala ym. 2015). Vertaistoiminta on otettu laajasti käyttöön Suomessa 1990-luvulta alkaen. Tyypillisesti vertaistoiminnan keskeisenä antina voidaan pitää ryhmästä saatavaa vertaistukea, jossa saman elämäkokemuksen läpikäyneet ihmiset jakavat ja peilaavat kokemuksiaan vertaistensa parissa ja yhtäältä samaistuvat toistensa samankaltaisiin kokemuksiin (Nylund 2005, 195). Tutkimukseni kannalta vertaistoiminnan tarkastelu on oleellista, koska Kokemuksista Voimaa –hankkeen työskentely perustui koulukodeista aikuistuneiden nuorten kokemuksille ja heidän yhteiselle työskentelylle sosiaalialan ammattilaisten kanssa. Hankkeessa kokemusasiantuntijanuoret muodostivat yhdessä vertaisryhmän, jossa nuoret jakoivat kokemuksiaan koulukotien toiminnasta.

Hyvärin (2005, 214) mukaan vertaistuki mielletään usein erääksi kokemuksellisuuteen perustuvaksi auttamistyön menetelmäksi, joka on vakiintunut osa julkista palvelusektoria. Se voi olla kahden ihmisen vuorovaikutuksessa tapahtuvaa vuorovaikutusta tai esimerkiksi ryhmässä tapahtuvaa vertaistuellista toimintaa (Nylund 2005, 195). Lisäksi se voi luoda foorumin kriittiselle keskustelulle (Hyväri 2005, 214). Hyvärin (2005, 224) mukaan henkilökohtaisen kokemuksen jakamisen myötä vertaistukiryhmissä muodostuu uusi kokemustodellisuus, joka koskettaa sekä menneisyyttä että tulevaisuutta.

Kokemuksista Voimaa –hankkeen tarkoituksena oli luoda foorumi, jossa nuoret saivat mahdollisuuden tulla kuulluksi ja jakaa kokemuksiaan koulukotien toiminnasta. Hankkeessa työskentely perustui ensisijaisesti nuorten kokemustodellisuuteen, jonka perusteella kehitettiin koulukotien toimintaa. Lisäksi ryhmässä oli kyse myös vertaistuellisesta toiminnasta, sillä nuoret peilasivat kokemuksiaan vertaistensa parissa. Hyvärin (2005, 224, 225) mukaan vertaistoiminnassa korostuukin kokemusten vuorovaikutuksellinen käsittely, ei vain esimerkiksi niistä julkisesti kertominen. Kokemukset ovat yhdessä jaettuina, ja kuulijat ovat tilanteessa aktiivisia toimijoita. Toisin sanoen, kokemus jaetaan ikään kuin yhteiseksi ryhmään osallistuville, jotka toimivat aktiivisina eläytyjinä toistensa tarinaan. (Mt., 224, 225.)

Hyvärin (2005, 215) mukaan vertaistuki voidaan nähdä eräänlaisena jatkumona aktiiviselle kansalaistoiminnalle, kuten erilaisille aktivistiliikkeille. Epätasa-arvon, vallan väärinkäytön ja alituksen seurauksena on syntynyt tarve kokemusten jakamisesta yhteisöllisesti. Esimerkiksi 1990-luvun vertaistoiminnan aktivoitumista voidaan pitää seurauksena 1990-luvun laman ahdingosta. 1990-luvun jälkeen vertaistukitoiminta onkin pitkälti ollut asiakkuuskokemusten jakamista. Kun

asiakkaat ovat halukkaita jakamaan kokemuksiaan vertaistensa parissa, on yksilöillä mahdollista purkaa vertaistensa merkitystodellisuutta ja tuottaa uudenlaista todellisuutta sosiaalipalveluiden asiakkuudesta. (Mt., 215, 216, 220.) Tässä mielessä kokemusasiantuntijatoiminta ja tutkimani hanke voidaan mieltää eräänlaiseksi vertaisuuteen perustuvaksi kansalaistoiminniksi, jolla pyritään purkamaan lastensuojeluun liittyviä asenteita (vrt. Niskala ym. 2015, 131).

Hyväri (2005, 220) muistuttaa, että vertaistukitoimintaa voidaan pitää myös poliittisena, koska toiminnan yhtenä tavoitteena on usein luoda poliittinen foorumi, jossa jokaisen ääni on merkityksellinen ja toimintaa luonnehtii avoimuus. Toiminnan tarkoituksena on osallistujien tasavertaisuus ja kuulluksi tuleminen mahdollisuus. Vertaisryhmä -käsite sisältää myös vertaistukitoimintaa laajemman merkityksen eli sellaiset vertaistoiminnan muodot, joissa auttaminen ja tuki eivät ole toiminnan keskiössä. (Mt., 215.) Lasten ja nuorten vertaistoiminnassa on puolestaan tyypillistä, että ammattilainen tai aikuinen on mukana ohjaamassa toimintaa. (Nylund 2005, 200.)

Tulevaisuudessa vertaisryhmätoiminnan merkitys osana palvelujärjestelmää näyttää olevan kasvussa. Vertaisryhmissä palvelunkäyttäjillä ja asiakkailla on mahdollista tuoda esiin kriittisiä näkökulmia julkisesta sektorista ja palveluista. Vertaistarinoiden kautta on myös mahdollista saada tietoa erilaisista ilmiöistä tai asioista, kuten toiseuden kokemuksista tai harvinaisista sairauksista. (Nylund 2005, 206, 207.) Kokemusasiantuntijatoiminnalle vertaistoiminta on ikään kuin alakäsite ja työmenetelmä, sillä vertaistoiminnan kautta on mahdollista kehittyä kokemusasiantuntijaksi. Vertaistoiminta mahdollistaa itsessään kokemusten jäsentämisen ja vertailun, mikä on oleellinen osa kokemusasiantuntijatoimintaa. (Niskala ym. 2015, 145.)

4 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS

4.1 Käytäntötutkimus

Sosiaalityön käytäntötutkimus on vakiinnuttanut asemansa sosiaalialan tiedonmuodostuksessa ja sosiaalityön opetuksessa viime vuosikymmenten ajan. Sosiaalityön käytäntötutkimuksen luonteeseen kuuluu tutkimuksen aiheen ja ongelmanasettelun nouseminen sosiaalityön käytännöistä. Lisäksi sen intressinä on tuottaa tietoa eri toimijoita palvellen joko yhdessä tai erikseen. Tällaisia toimijoita voivat olla muun muassa sosiaalialan työntekijät ja asiakkaat, kunnat, palvelun tuottajat tai kolmas sektori. Käytäntötutkimusta voidaankin pitää eräänlaisena

uudenlaisena tiedonmuodostuksen tapana, joka tuottaa tietoa käytännöstä nousevista tiedon tarpeista. (Satka & Karvinen-Niinikoski & Nylund & Hoikkala 2005, 10, 11.) Käytäntötutkimuksen tavoitteina voidaan pitää sosiaalipalveluiden ja asiakastyön kehittämistä, palvelukäytäntöjen tutkimista, opiskelijoiden käytännönopetusta sekä tutkimusperustaisen sosiaalityön kehittämistä. (Satka ym. 2016, 9-10.)

Tutkimukseni lähestymistavaksi sopii sosiaalityön käytäntötutkimus, sillä tutkimuksen lähtökohtana toimii käytännöstä nousevat tiedontarpeet. Tutkimukseni toimintaympäristönä toimi valtion koulukodit, jonka toiminnan puitteissa tutkimani, Kokemuksista Voimaa -hanke on toteutettu. Oma positioni käytäntötutkijana liittyy mielenkiintoni koulukotitoimintaa ja sen kehittämistä kohtaan. Lisäksi toimin syksyn 2016 aikana LAPE -hankkeen vaativien palveluiden mallinnusryhmässä avustavana sihteerinä. Ryhmässä suunniteltiin vaativien lapsi- ja perhepalveluiden toteuttamista viidessä eri maakunnassa. Myös koulukotiyksiköt kuuluvat vaativien palveluiden kokonaisuuteen. (Aula ym. 2016, 22). Tutkimusaihe valikoitui keskusteltuani aiheesta erityisasiantuntija Päivi Känkäsen ja valtion koulukotien johtaja Matti Salmisen kanssa. Keskustelujen pohjalta nousi tarve saada tietoa koulukotien kokemusasiantuntijahankkeen onnistumisista, merkityksistä ja kehittämisideoiden viemisestä koulukotien työhön.

Kokemuksista voimaa -hanke toteutettiin vuosien 2014-2016 aikana valtion koulukotien kehittämishankkeena. Hankkeen tarkoituksena oli luoda koulukodeista aikuistuneille nuorille ja sosiaalialan ammattilaisille avoin foorumi ja tiedonmuodostuksen tapa, jossa koulukotitoimintaa kehitettiin kokemusasiantuntijuutta hyödyntäen. Hankkeeseen osallistui yhteensä neljä valtion koulukotiyksikköä. Kokemusasiantuntijanuoret ja sosiaalialan ammattilaiset kokoontuivat Helsingissä yhteensä 12 kertaa. Tapaamisissa keskusteltiin teemoittain koulukotiin ja lastensuojeluun liittyvistä asioista, ongelmakohtista ja nuorten kokemuksista. Lisäksi kokemusasiantuntijat osallistuivat projektin aikana erilaisiin keskustelutilaisuuksiin ja paneelieihin, vierailivat eduskunnassa sekä edustivat lastensuojelun kokemusasiantuntijoita esimerkiksi sosiaalityöntekijöiden koulutustapahtumissa. Koulukotien kokemusasiantuntijatoimintaa on jatkettu vuonna 2017.

Käytäntötutkimukselle on ominaista, että käytännön hankkeesta lähtöisin oleva tutkimustieto palautetaan toimintaympäristöön, josta tutkimuskysymys, aineistot ja tutkimuksen osallistujat ovat peräisin. (Satka ym. 2016, 11.) Näin ollen tutkimuksen tärkeänä tavoitteena on, että se palvelee käytäntöä antamalla uutta tietoa ja kehittämällä käytännön toimintaa. Tutkimukseni tavoitteena on

tuottaa uutta tietoa lastensuojelun ja koulukotien kehittämisestä kokemusasiantuntijuuden avulla erityisesti toiminnan jatkokehittämisen kannalta. Tutkimukseni haastatteluihin osallistumalla hankkeessa mukana olleet työntekijät saavat myös mahdollisuuden tulla kuulluksi ja esittää näkemyksiään kokemusasiantuntijatoiminnasta ja kehittäjäryhmästä.

Tällä hetkellä lapsi- ja perhepalvelut ovat murroksessa, sillä palvelukokonaisuutta uudistetaan valtakunnallisesti hallituksen kärkihankkeena. Sosiaali- ja terveysministeriön (2016) laatiman LAPE –muutosohjelman suunnitelman tavoitteena on uudistaa lasten-, nuorten- ja perheiden palvelut asiakaslähtöiseksi kokonaisuudeksi tulevaisuuden maakuntia ja kuntia palvellin. Muutosohjelmassa korostetaan kokemusasiantuntijatieta osana palveluiden suunnittelua ja tiedonmuodostusta. (Aula ym., 2.) Tutkimuksellani haluan selvittää, kuinka kokemusasiantuntijatieta on todellisuudessa hyödynnetty lastensuojelun koulukotitoiminnassa käytännön tasolla ja kuinka toimintaa voidaan jatkossa kehittää. Lopullisia tutkimustuloksia esitellään koulukotien johtoryhmälle.

4.2 Tutkimuskysymykset

Tutkimuksen tarkoituksena on kartoittaa Kokemuksista voimaa -hankkeeseen osallistuneiden työntekijöiden kokemuksia lastensuojelun kehittämisestä kokemusasiantuntijuuden avulla, ja siten kehittää kokemusasiantuntijatoimintaa lastensuojelutyössä, erityisesti koulukotien toiminnassa.

Tutkimuskysymykset ovat seuraavat:

1. Millaisia merkityksiä ja uusia näkökulmia Kokemuksista voimaa! –hankkeessa mukanaolo antoi hankkeeseen osallistuneille työntekijöille ja heidän työskentelylle koulukodeissa?
2. Miten kokemusasiantuntijoiden kehittämisideoita on hyödynnetty koulukotien toiminnassa? Millaisia käytännön toimenpiteitä kehittämisideoista on seurannut?
3. Mitkä asiat onnistuivat ryhmätoiminnan toteutuksessa? Entä mitkä asiat eivät toimineet?

Tutkimuskysymyksiin hain vastauksia haastatteleamalla hankkeeseen osallistuneilta työntekijöitä. Haastattelurunko on liitteessä 1. Puolistrukturoidun teemahaastattelun kysymykset rakentuvat neljästä osasta. Ensimmäisen haastatteluosuuden kysymyksillä olen kartoittanut työntekijöiden näkemyksiä hankkeesta yleisesti. Seuraavan osan kysymyksillä olen selvittänyt, kuinka kokemusasiantuntijatoimintaan on suhtauduttu koulukodeissa ja miten kehittämisideoita on viety ja

hyödynnetty koulukotien toiminnassa. Kolmannessa osassa olen pyrkinyt selvittämään, millaisia merkityksiä hankkeessa mukana olo on antanut työntekijöille ja heidän työskentelylleen koulukodeissa. Viimeisen osan kysymykset liittyivät hankkeen onnistumisiin ja kehittämistarpeisiin.

4.3 Aineiston kerääminen ja analyysi

Tämän tutkimuksen aineisto koostuu neljän sosiaalialan ammattilaisen haastattelusta. Kaikki haastateltavat työskentelevät valtion koulukodeissa ja ovat osallistuneet Kokemuksista Voimaa - kehittämishankkeeseen työntekijän roolissa. Haastateltavista kolme oli naisia ja yksi mies. Koulutustaustoiltaan haastateltavista kaksi oli sosionomeja, yksi yhteisöpedagogi ja yksi lasten- ja nuorten erityisohjaaja. Kaksi heistä työskentelee koulukodeissa vastaavana ohjaajana, yksi kuraattorina ja yksi ohjaajana. Haastattelut toteutettiin puhelimitse marras- ja joulukuun 2016 aikana.

Aineistonkeruumenetelmäksi valitsin puolistrukturoidun teemahaastattelun, jossa haastattelukysymykset ja teemat olivat kaikille osallistujille samat, mutta heille ei annettu valmiita vastausvaihtoehtoja (Hirsjärvi & Hurme 2008, 47). Puolistrukturoitu haastattelumenetelmä sopi tutkimukseeni hyvin, koska hankkeesta haluttiin saada tietoa tietyistä aihealueista selkeisiin kysymyksiin. Haastateltavat saivat vapaasti vastata kysymyksiin ja kertoa millaisia merkityksiä ja näkökulmia juuri heillä on Kokemuksista Voimaa -hankkeesta. Haastattelut toteutin puhelimitse pitkien välimatkojen johdosta. Haastateltavat saivat etukäteen luettavaksi hankkeesta laaditun tutkimussuunnitelman. Haastattelun aluksi kävimme läpi haastattelurungon ja teemat, joita käsitelimme itse haastattelutilanteessa. Kaikki haastattelut etenivät haastattelurungon mukaisesti ja esitin tarvittaessa tarkentavia kysymyksiä osallistujille. Haastattelut olivat kestoaltaan 30-40 minuuttia. Litteroin haastattelut muutaman päivän sisällä haastattelun toteutuksesta. Litteroituja sivuja kertyi 43 sivua.

Analyysimenetelmäksi valitsin laadullisen sisällönanalyysin, joka on kvalitatiivisen tutkimuksen perusanalyysimenetelmä. Sisällönanalyysi sopi tutkimukseeni, sillä se tarkastelee haastattelujen sisältöä sanallisesti. Laadullinen sisällönanalyysi etenee vaiheittain haastattelujen tekemisestä niiden litteroimiseen ja aineiston purkamiseen. Analyysivaiheessa kerätty aineisto pelkistetään ja käsitteellistetään. Tämä merkitsee sitä, että aineistosta koodataan tutkimustehtävään liittyvät ilmaukset ja aineistosta pyritään löytämään johdonmukaisia ryhmiä sekä teoreettisia käsitteitä.

Havainnot ja koodit voidaan merkata aineistoon esimerkiksi alleviivauksin. Analyysista nousseiden käsitteiden kautta aineisto kootaan uudelleen eheäksi kokonaisuudeksi, joka vastaa tutkimustehtävään. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 106,112.) Käytin tutkimustehtävään liittyvien ilmauksien ja käsitteiden koodauksessa hyödykseni haastattelurungon teemoja, jotka merkitsin aineistoon värikoodeilla.

4.4 Tutkimuseettisiä kysymyksiä

Käytäntötutkimuksen toteuttamisessa noudatin tutkimuseettisen neuvottelukunnan ohjeistuksia eettisistä periaatteista ihmistieteisiin luettavasta tutkimuksesta. Tutkimuseettisen neuvottelukunnan (2009,4) eettisten periaatteiden mukaisesti kaikessa ihmistieteisiin liittyvässä tutkimuksessa tulee erityisesti huomioida: 1.) Tutkittavan itsemääräämisoikeuden kunnioittaminen, 2.) tutkittavan vahingoittamisen välttäminen ja 3.) yksityisyys sekä tietosuoja.

Käytäntötutkimuksen aineistonkeruun suoritin hankkeeseen osallistuneiden työntekijöiden puhelinhaastatteluilla marras- ja joulukuussa 2017. Kaikki haastateltavat saivat tutkimussuunnitelman luettavakseen sähköpostitse ennen haastatteluiden toteuttamista. Tutkimussuunnitelman yhteydessä lähetin osallistujille tutkimuksen saatekirjeen, jossa kuvasin tutkimuksen eettisiä periaatteita, kuten yksityisyydensuojaa sekä vapaaehtoisuutta tutkimukseen osallistumisesta. Haastateltavat olivat tietoisia tutkimukseen osallistuessaan, ettei tutkimukseen osallistuminen vaikuta osallistujan työsuhteeseen ja haastattelut voidaan keskeyttää milloin tahansa haastateltavan näin halutessa. Lisäksi lähetin osallistujille suostumuslomakkeen haastatteluun osallistumisesta.

Haastateltavat olivat myös tietoisia, että puhelut nauhoitetaan ja litteroidaan, ja litteroidut nauhoitteet hävitetään tutkimusraportin valmistuttua. Ennen haastattelutilanteen alkua kävimme vielä läpi tutkimuksen eettiset lähtökohdat. Haastattelut litteroin sanatarkasti ja tutkimukseeni käytin suoria lainauksia, jotta tutkittavan näkökannat tulevat ilmi haastattelutilannetta vastaavina. Yksityisyydensuojasta huolehdin muun muassa siten, etteivät haastateltavan tunnistetiedot, kuten edustamansa koulukotiyksikön nimi tai haastateltavan sukupuoli, tullut ilmi vastauksista. Katkelmat haastatteluista merkitsin tutkimukseen työntekijän numerotunnisteen avulla. Käytäntötutkimuksen valmistuttua tuhosin nauhoitteet ja litteroidut aineistot.

Tutkimuksessani tarkastelen koulukotien työntekijöiden näkemyksiä koulukotien kokemusasiantuntijatoiminnasta. Tutkimuksen eettisyyden kannalta on kuitenkin merkityksellistä pohtia koulukotiympäristöä sosiaalityön eettisten periaatteiden valossa. Koulukodeista ja lastensuojelusta on tehty lukuisia erilaisia tutkimuksia esimerkiksi historiallisista, yhteiskuntapoliittisista ja kulttuurisista lähtökohdista. Koulukoteihin ja lastensuojeluun liittyvässä tutkimuksessa tulee erityisesti huomioida se, ettei tutkimuksella esimerkiksi vahvisteta koulukoteihin sijoitettuihin nuoriin liittyviä asenteita. (Känkänen 2011, 63, 65.) Lisäksi Rauhala ja Virokangas (2011, 238) huomauttavat, että eettisesti kestävän tutkimuksen ei tule vain välttää vahingon aiheuttamista tutkittavalle ilmiölle, vaan tutkimuksen tulee olla hyödyllistä siihen osallistuville henkilöille.

5 TULOKSET

5.1 Kokemuksista voimaa -hanke ja työntekijöiden odotukset

Kokonaisuudessaan hankkeeseen osallistuneet työntekijät pitivät hanketta merkityksellisenä ja onnistuneena. Haastatteluita selvisi, että työntekijöiden odotukset hanketta kohtaan kulminoituvat erityisesti omaan mielenkiintoon ja haluun luoda uudenlainen kokemusasiantuntijuuteen perustuva toimintamalli koulukotien toimintakentälle. Haastateltavat kuvasit odotuksiaan uteliaiksi ja avoimiksi. Yhteistä kaikille haastateltaville oli oma motivaatio ja mielenkiinto hanketta kohtaan. Uuden toimintamallin kehittäminen koettiin “omaksi jutuksi” ja motivaatio näyttäytyi haluna päästä kehittämään koulukotien toimintaa nuorten kanssa. Myös kriittisyyttä koulukoteja kohtaan odotettiin enemmän. Eräs työntekijä kuvasi tuntemuksiaan ennen hanketta näin:

Työntekijä1: “Kyllä mä niinku odotin, että syntyisi tavallaan työskentelytapa, jossa vertaistuki tai kokemusasiantuntijuus on niinku yhtä arvokasta kuin mikä tahansa muukin tutkimustieto tai kasvatustapa ja että, sitä alettaisiin pitää tärkeänä niinku kaikilla tasoilla.”

Toisaalta myös epätietoisuus ja skeptisyys hankkeen toteutusta kohtaan oli läsnä hankkeen alkumetreillä. Eräs haastateltavista kuvaa odotuksiaan näin:

Työntekijä3: V: “Ehkä sellanen utelias asenne ja vähän skeptinen, et ei oo tällaista menetelmää koulukodeilla ennen käytetty. Niin halusin nähdä sen, miten pystytään oikeasti hyödyntää sitä tietoa, mitä niinku saatiin ja miten se saadaan ja saadaan jalkautettua ihan sinne ruohonjuuritasolle.”

Yleisesti ottaen hankkeen pituus koettiin liian pitkänä. Työntekijät toivat esiin sen, että hanke oli sopivan mittainen itse työntekijöille, mutta nuorille prosessi oli liian pitkä tai tapaamiset olivat liian harvassa, sillä nuoria tippui pois ryhmästä merkittävästi. Toisaalta haastatteluissa korostettiin tapaamiskertojen sopivaa määrää, mutta ne olisivat voineet olla tiheämmällä aikavälillä.

Hankkeessa yhteydenpito työntekijöiden ja nuorten välillä hoidettiin pääosin suljetussa facebook -ryhmässä. Sosiaalinen media koettiin yksimielisesti parhaimmaksi yhteydenpitotavaksi nuorten ja aikuisten välillä. Ryhmän kokoa puolestaan pidettiin alkuun sopivana, mutta loppua kohden nuoria putosi pois hankkeesta ja ryhmään olisi mahtunut enemmän kokemusasiantuntijoita. Kaikki haastateltavat pohtivat myös sitä, oliko hankkeessa liikaa aikuisia. Lisäksi ryhmälle tehtiin sulkemispäätös projektin alussa. Ryhmän sulkemispäätös merkitsee sitä, ettei ryhmään otettu kesken prosessin uusia jäseniä, jotta luottamus ja turvallisuuden tunne syntyisi ryhmän jäsenten kesken. Sulkemispäätös herätti ristiriitaisia ajatuksia työntekijöiden keskuudessa:

Työntekijä1: “No ensin mä pidin sitä hirveen hyvänä, jos ajatellaan turvaa. Turvallisuuden luominen ja sellainen on tärkeitä. Mut nyt mä ajattelen ehkä niin, että sen ryhmän tulee olla elävä, sen tulee olla avoin. Siellä vaan täytyy pystyä luomaan semmonen tapa olla, että on turvallista sanoa ja turvallista olla jotakin mieltä.”

Työntekijä2: “Tää oli nyt, kun oli kyse tämmösestä hankkeesta, jolla on selkeästi alku ja loppu. Niin mun mielestä se sulkemispäätös oli oikea. Et tota siinä tulee sit se tietty ryhmä, joka työskentelee. Sitä pystyy työskentelyä viemään kerta kerralta eteenpäin. Et jos joka kerta ois tullut uusia, niin toki heille ois pitänyt antaa se tila kertoa myöskin ne asiat, jotka on käsitelty siellä aiemmilla kerroilla.”

5.2 Merkitykset ja uudet näkökulmat

Tutkimuksen ensimmäinen tutkimuskysymys liittyi työntekijöiden omiin merkityksiin ja uusiin näkökulmiin hankkeeseen liittyen sekä omaan työskentelyyn koulukodeissa. Kaikki haastateltavat kokivat hankkeen itselleen tärkeäksi ja mieluisaksi. Erityisen antoisaksi koettiin työskenteleminen omasta koulukotiyksiköstä aikuistuneiden nuorten kanssa, jolloin myös välitön palaute ja kritiikki omaa työtä ja yksikköä kohtaan saatiin nuorelta kasvokkain, suoraan ja avoimesti.

Kokonaisuudessaan työskentely nuorten kanssa tuntui työntekijöiden mielestä mielekkäältä, jopa helpolta, vaikka alkuun hankkeen aloitus tuntui joidenkin haastateltavien mukaan jännittävältä. Tasavertaisuus aikuisten ja nuorten kanssa korostui työskentelyssä, mikä lisäsi avoimuutta

hankkeeseen osallistujien kesken. Tasavertainen keskustelu koulukotien toiminnasta nähtiin hedelmällisenä ja avartavana. Työntekijät ja nuoret toimivat kehittämishankkeessa ikään kuin tasavertaisina kumppaneina. Näin ollen työntekijöiden ei myöskään tarvinnut puolustella omaa tai koulukotien toimintaa, vaan asioista keskusteltiin avoimesti ja yhdessä aikuiselta aikuiselle.

Työntekijä2: “Todella hienoa, että kun sitä on ollut sellanen auktoriteettiasema ja semmonen, et mä oon työntekijä. Niin sellanen siitä on karissut. Et me ollaan oltu niinku aika samalla tasolle, miten asioista voidaan puhua. “

Työntekijä3: “Helpolle ja hyvälle. Aluks mua jännitti tosi paljon. Mut sit, kun ne oli niin tasavertaisia. Et kun nekin on jo nyt aikuisia. “

Hankkeessa mukana olo sekä vahvisti että muutti työntekijöiden näkökulmia koulukotityötä kohtaan. Haastateltavat toivat esiin sen, että työskentely lisäsi avarakatseisuutta ja avoimuutta työskentelyyn koulukodeissa. Nuorten ajatukset koettiin hyvinä ja erityisesti palautteen kysymisen merkitys koulukotityössä vahvistui. Palautetta tulisi kysyä niin koulukodeista aikuistuneilta nuorilta kuin tälläkin hetkellä sijoitetuilta oppilailta. Lisäksi hankkeessa mukana olo vahvisti oman työn merkitystä ja arvostusta. Nuorilta saatu palaute vahvisti nuoren kohtaamisen, kuuntelemisen ja läsnäolon merkitystä omassa työskentelyssä koulukodissa. Haastateltavat kuvaavat ajatuksiaan näin:

Työntekijä3: “Se ainakin opetti sen, et se oma työ on tärkeä ja merkityksellistä. Tai vahvisti sitä, ei ehkä opettanut sitä, mut vahvisti sitä omaa ajatusta siitä. Ja sitten oppi itsestä sellasia puolia, kun kuuli, mitä ne kokemusasiantuntijat kerto meille, mikä niille on ollut merkityksellisiä asioita. Niin sit tajus, kuinka pienestä se on kiinni. Et kuin pieniä juttuja, et ne ei oo mitään sirkushuveja ja isoja tekoja, vaan oikeesti sitä läsnäoloa ja semmosta asioiden hoitamista ja mukana olemista. Et jotenkin, niinku siinä oppi paljon itseään työntekijänä.”

Työntekijä4: ” No joo siis, kyl se siis sitä avoimuutta lisää. Ja sitä kuuntelua ja sitä niinku ajatusmaailma, et nyt ehkä mieltii enemmän vielä sen nuoren kannalta. Ja pyrkii sit kuitenkin perustelevaan, et tässä joutuu ehkä rajoittaa ja tekee niinku ikäviä juttuja ja pyrkii perustelevaan, et se nuorikin ymmärtäisi, et mistä on kysymys. Ettei vaan tunnu jotenkin mielivaltaiselta tai tänne vaan muuten.”

Kokemusasiantuntijatoimintaa pidettiin kokonaisuudessaan tärkeänä ja sitä haluttiin tuoda myös koulukotien arkeen. Hankkeen myötä ajatus nuorten osallisuuden edistämisestä vahvistui ja se on korostunut hankkeen myötä myös koulukotityössä. Osallisuuden edistäminen ja nuorten toimijuuden vahvistaminen ei näin ollen rajoitu vain kehittämissryhmään, vaan se koettiin tärkeäksi

asiaksi edistää myös nykyisten koulukotinuorten osalta. Eräs haastateltavista kommentoi tuntemuksiaan näin:

Työntekijä2: “No tää on vahvistanut sitä, että meidän pitää kysyä sitä, miten me ite toimitaan meidän asiakkaiden mielestä. Jo pois lähteneiltä oppilailta, mutta myöskin nyt talossa olevilta oppilailta. Esimerkiksi meidän oppilaskunta on tämmönen kokemusasiantuntijaryhmä. Mä pidän sitä todella merkityksellisenä, että me saadaan sellanen osallistumisen kokemus tässä meidän nuorille ja se, että he voivat itse vaikuttaa siihen, miten täällä koulukodissa edetään.”

5.3 Ideoista käytäntöön

Tutkimuksen toisena tavoitteena oli selvittää, miten kokemusasiantuntijoiden kehittämisideoita on hyödynnetty koulukotien toiminnassa ja millaisia käytännötoimenpiteitä kehittämisideoista on seurannut. Haastatteluista nousi esille kolme yhteistä ja merkittävintä uudistusta, jotka on otettu käyttöön kaikissa hankkeeseen osallistuneissa koulukodeissa kehittämishankkeen tuloksena. Uudistukset olivat: 1.) nuorille maksettavan käyttörahan suuruus sama kaikissa yksiköissä, 2.) koulukotiin hyvä tulemisen -malli sekä 3.) unelmatyöskentely.

Ensimmäinen ja suurin käytännön uudistus kehittämishankkeen myötä oli se, että nuorille maksettavat käyttörahat ovat samat kaikissa koulukodeissa. Kyseessä ovat sellaiset käyttörahat, jotka on suunnattu erityisesti nuoren virkitystoimintaan, kuten omaohjaajan ja nuoren välisiin vapaa-ajan hetkiin tai esimerkiksi nuoren lahjahankintoihin. Virkistys- ja vapaa-ajantoimintaan laskettavat käyttövarat ovat kaikille nuorille saman suuruiset, mutta kehittämishankkeen myötä selvisi, että aikaisemmin niitä on käytetty eri tavoin eri koulukodeissa. Yhtenä käytännötoimenpiteenä hankkeesta seurasi se, että nuorten käyttövarat käytetään jatkossa kaikissa koulukodeissa yhtenäisesti. Tämä merkitsee sitä, että esimerkiksi lahjahankintoihin on käytettävissä sama summa käyttövaroista kaikkien nuorten kohdalla. Tällä varmistetaan se, että nuoret ovat tasa-arvoisessa asemassa keskenään tämän suhteen. Eräs työntekijä kuvaa muutosta näin:

Työntekijä2: ”No ehkä suurimpana, mikä koski kaikkia valtion koulukoteja oli se, että kokemusasiantuntijoiden ehdottamana kaikki tälläset nuorille maksettavat ikään kuin ylimääräiset rahat, mitkä ei ole käyttörahaa tai ruokarahaa, niin ne yhtenäistettiin kaikissa taloissa. Elikkä millä summalla ostetaan joululahjoja, millä summalla voi käydä omaohjaajan kanssa syömässä ravintolassa ja niin edelleen. Se oli mun mielestä semmonen iso muutos.”

Toisena merkittävänä käytännötoimenpiteenä kokemusasiantuntijoiden kehittämisideoiden pohjalta seurasi “hyvä koulukotiin tulemisen” - malli. Koulukodeissa on perinteisesti aloitettu koulunkäynti seuravana päivänä koulukotiin kirjautumisen jälkeen ja esimerkiksi sääntöjen selväksi tekeminen nuorelle on koettu tärkeäksi. Nuorten kehittämisideoiden pohjalta koulukotiin tulemista on kehitetty nuoren yksilölliset tarpeet huomioon ottavammaksi. Koulukotiin saapuminen on nuorelle jännittävä ja uusi elämänvaihe, jonka johdosta työntekijältä vaaditaan läsnäoloa, aikaa, sensitiivisyyttä ja nuoren kohtaamista. Hankkeen myötä nuorten koulukotiin tulemiseen on kiinnitetty huomiota enemmän. Koulukotiin saapuvalla nuorelle annetaan esimerkiksi enemmän aikaa sopeutua ja tutustua koulukodin arkeen ja työntekijöihin ennen koulun aloittamista. Myöskään sääntöjä ei käydä läpi ensimmäisenä toimenpiteenä, vaan nuori saa ensin asettua aloilleen osastolla ja käsitellä tunteuksiaan yhdessä työntekijän kanssa. Eräs työntekijöistä kuvaa uudistusta näin:

Työntekijä1: “Nykyään me toimitaan silleen, että kun se nuori tulee, niin ollaan siinä. Muutenkin meillä on oma aikuinen sitä nuorta varten. Sit siinä ollaan, katellaan paikkoja ja sitä tilannetta fiilistellään ja sitten aletaan käydä läpi niitä sääntöjä. Tietysti jos hän kysyy, ni sit tietysti.”

Kolmantena suurena kehittämistoimenpiteenä kokemusasiantuntijoiden kehittämisideoiden pohjalta syntyi unelmatyöskentely. Unelmatyöskentelyssä on kyseessä nuoren unelmien kartoittaminen ja niistä keskusteleminen yhdessä omaohjaajan kanssa. Nuoren unelmia ja haaveita kartoitetaan yhdessä työntekijöiden kanssa esimerkiksi piirtämällä, kirjoittamalla, keskustelemalla tai valokuvien avulla. Unelmatyöskentelyn kautta on myös mahdollista viritellä keskustelua siitä, kuinka tavoitteisiin mahdollisesti päästään ja kuinka nuoren itse tulisi toimia, jotta unelmat toteutuisivat. Unelmatyöskentely on otettu käyttöön kaikissa hankkeeseen osallistuneissa koulukodeissa. Eräs työntekijöistä kuvaa unelmatyöskentelyä näin:

Työntekijä2: “Mun mielestä älyttömän hyvä juttu oli se unelmatyöskentely. Eli tehdään ne tulevaisuuden haaveet, jokainen nuori tekee omaohjaajan avustuksella, jotenkin näkyväksi. Et oli se sitten valokuva tai jotain kollaasia tai piirustusta. Tehdään sellanen konkreettinen näkyvä juttu siitä unelmasta. Se on hieno juttu. Ja sit se on älyttömän hyvä työkalu myöskin omaohjaajalle päästä sellaiseen keskusteluun, et mites tässä kannattais elää, et tollaset unelmat mahdollistuis.”

Lisäksi hankkeen myötä osaan koulukodeista on perustettu paikallisia nuorten kehittäjäryhmiä. Paikallisryhmissä on hyödynnetty Kokemuksista Voimaa -hankkeessa käsiteltyjä teemoja. Haastateltavat toivat myös esiin sen, että hankkeessa nousseet kehittämisideat ja niiden vieminen

koulukoteihin olivat pääasiassa hankkeeseen osallistuneiden työntekijöiden vastuulla, mutta myös johdon rooli tiedon välittämisessä koettiin tärkeäksi. Kehittämisideoita käsiteltiin esimerkiksi nuorten foorumeissa, johdon sisältöryhmissä sekä työntekijöiden palavereissa. Haastatteluista selvisi, että toisinaan työntekijät kokivat paineita ideoiden esittämisen osalta, sillä niiden vieminen koulukoteihin oli usein yksittäisen työntekijän varassa. Eräs haastateltavista kuvaa tuntemuksiaan näin:

Työntekijä3: *“Johdon tasolta se on sellasta tiedon välittämistä siitä asiasta. Ja se niinku pitää huolen siitä, et sille on aika, paikka ja kanava. Mut sit edelleen se on niitten innostuneiden työntekijöiden harteilla, et se menee eteenpäin. Et se on ehkä liikaa henkilökysymys.”*

5.4 Muuttuvat asenteet koulukodeissa

Yksi tutkimuksen haastatteluista noussut keskeinen havainto oli muuttuva asenneilmapiiri koulukodeissa. Koulukodit ovat toimineet lastensuojelun kentällä yli sadan vuoden ajan, minkä johdosta koulukoteihin on syntynyt vakiintuneet työskentelytavat ja asenteet koulukotityötä kohtaan. Haastatteluiden pohjalta havaitsin, että koulukodeissa on meneillään myönteinen asenneilmapiirin muutos nuorten kokemuksiin ja kokemusasiantuntijuutta kohtaan, vaikka työntekijöiden näkemykset asennemuutoksesta olivat osittain ristiriitaisia. Haastateltavien mukaan Kokemuksista Voimaa - hanke ja kokemusasiantuntijuus koettiin koulukodeissa muun muassa hämmäntäväksi, positiiviseksi, mielenkiintoiseksi ja jossain määrin myös ristiriitaiseksi. Osassa koulukodeista hankkeeseen suhtauduttiin avoimesti ja suurella mielenkiinnolla. Osassa haastatteluista ilmeni puolestaan se, että koulukodeissa on myös kriittisiä ja hieman skeptisiä asenteita kokemusasiantuntijatoimintaa kohtaan. Haastateltavat kommentoivat asenneilmapiirin muutosta näin:

Työntekijä1: *“Yhä enempi tullaan siihen, että se on tärkeämpää ja jotenkin, emmä tiiä, hyväksytympää. Jos mä ajattelen sitä, kun mä 15 vuotta sitten tulin taloon, niin kyl me oltiin niinku hyvin kaukana siitä todellisuudesta, että kokemusasiantuntijuus olisi ollut tärkeää.”*

Työntekijä4: *“Tosi innolla ja hyvin täällä meillä on ainakin suhtauduttu. Erityisesti tuolta johdon tasolta lähtien. Et on pidetty tärkeänä ja nykyaikaisena ja ajan hengen mukaisena.”*

Toisaalta eräs haastateltavista toi esiin, että kokemusasiantuntijuus on herättänyt työntekijöissä hieman ristiriitaisia tuntemuksia. Haastateltava kuvaa asenneilmapiiriä näin:

Työntekijä3: *“No johtohan tietysti oli mukana alust asti ihan positiivisella asenteella ja tuki hienosti sitä. Muut työntekijät mä koin, et jotkut on niin pitkän linjan työntekijöitä. Et oli vaikee sellasille markkinoida sitä. Se oli niin outo ja uus menetelmä koulukodeilla ja lastensuojelussa, et oikeesti kuunnellaan entisiä nuoria ja opitaan heiltä.”*

Kaiken kaikkiaan asenneilmapiirin muutokseen vaikutti johdon positiivinen myötävaikutus kokemusasiantuntijatoimintaa kohtaan ja kiinnostus nuorten kokemuksiin. Myös haastateltavien oma, avoin ja positiivinen, asenne kokemusasiantuntijuutta kohtaan ilmeni haastatteluista.

5.5 Onnistumiset ja kehitysideat

Tutkimuksen kolmas tutkimustehtävä liittyi hankkeen onnistumisiin ja kehittämisideoihin. Työntekijöiden haastatteluilla pyritään jatkokehittämään kokemusasiantuntijatoimintaa koulukodeissa, jonka johdosta kartoitin haastatteluissa hankkeen onnistumisia ja mahdollisia kehittämistarpeita työntekijöiden näkökulmasta. Kaikki haastateltavat pitivät hankkeen onnistumisena koulukotien yleistä asennemuutosta kokemusasiantuntijuutta kohtaan. Kaikki haastateltavat kokivat erityisesti hankkeen aloitusfoorumin erittäin onnistuneeksi. Aloitusfoorumiin osallistui kokemusasiantuntijoita Pesäpuu ry:stä ja useita koulukodeista aikuistuneita nuoria eri koulukotiyksiköistä. Eräs haastateltavista kuvaa hankkeen huippukohtia näin:

Työntekijä4: *”Se ensimmäinen foorumi oli niinku tosi vaikuttava. Et siinä oli paljon nuoria ja he kokivat sen tärkeeks, vaikka he eivät välttämättä halunneet jatkaa pidempään. Mut se ensimmäinen foorumi oli tosi hyvä. Ja mä tykkään, et se unelmatyöskentely on tosi hyvä konkreettinen juttu, mistä mä tykkään. Mut sit myöskin ihan se yleinen ajatteluatavan muutos ja sen tuominen koko koulukotimaailmaan. Tää toiminnan kehittäminen kokemusasiantuntijuuden kautta. Niin on nyt ihan selvää kaikissa koulukodeissa ainakin jollain tasolla. Et meillä ainakin ihan johdossa ohjaajiin asti ja tiedän ja oletan, että muissakin koulukodeissa ainakin jollain tasolla.”*

Eräs haastateltavista piti tärkeänä ja onnistuneena uusia käytännötoimenpiteitä koulukodeissa, kuten unelmatyöskentelyä, nuorille maksettavien käyttörahojen yhtenäistämistä sekä koulukotiin tulemiseen liittyviä uudistuksia. Lisäksi kokemusasiantuntijoiden käynnit esimerkiksi eduskunnassa ja THL:n paneelikeskustelussa koettiin onnistuneiksi ja vaikuttaviksi tapahtumiksi. Tapaamisissa nuoret saivat mahdollisuuden kertoa kokemuksistaan päättäjille ja sosiaalialan ammattilaisille. Myös hankkeen tuoma henkilökohtainen hyöty koettiin onnistumiseksi.

Työntekijä2: *”Tuli niitä hienoja yhtenäistämisiä ja toimintatapoja ja tämmösiä. Mikä aiemmin jäikin sanomatta, niin paljon keskusteltiin siitä hyvästä saapumisesta koulukotiin. Aika*

monessa koulukodissa sitten tarkastettiin sitä tapaa, millä uusi nuori taloon vastaanotetaan. Niin siitä tuli paljon sellanen lämpimämpi. Se ei ollut enää niin tekninen suoritus, vaan siinä katsottiin ihmistä ja menttiin niinku ihmislähtöisesti ja ihmisarvoa kunnioittaen.”

Työntekijä3: ”Must ensinnäkin nää tapaamiset, et eduskunnassa käytiin. Ja sit oli tää paneelikeskustelu. Tavallaan mitkä oli sen hankkeen sisällön tällaset isommat jutut. Niin ne oli must sellasii tosi isoja juttuja, ja saatiin sitä asiaa vielä enemmän vietyy ihmisten tietoisuuteen. Sosiaalityöntekijöille, ja sitten eduskuntaan asti. Et ne oli must tärkeitä.”

Kehittämistarpeeksi hankkeessa nousi erityisesti projektin pituus, joka koettiin yksimielisesti liian pitkäksi. Kaikki haastateltavat toivat esiin sen, että kaksivuotinen hanke vapaaehtoisuuteen perustuvassa projektissa oli liian pitkä aika sitoutua tai tapaamiset olisi tullut järjestää tiheämpään. Hankkeen aikana osa nuorista putosi pois projektista joko omasta halustaan tai muuttuvan elämäntilanteen johdosta. Osa haastateltavista toi esiin myös sen, että tapaamisten ajankohta, lauantai-aamu, saattoi rajoittaa nuorten osallistumista tapaamisiin. Ajankohtaa muutettiin kuitenkin jo hankkeen aikana siirtämällä aloitusaikaa aamusta aamupäivään. Lisäksi yhteydenpitoon kokemusasiantuntijatoimintaan osallistuvien nuorten kanssa on jatkossa panostettava enemmän, mikäli halutaan, että nuoret kiinnittyvät toimintaan. Haastateltavat kuvaavat näkemyksiään prosessin pituudesta ja nuorten putoamisesta pois hankkeesta näin:

Työntekijä1: ”Mä luulen, että se oli vähän liian pitkä. Se tavallaan vähän niin kuin kuoli pystyyn tavallaan se juttu, joka oli niinku tosi hyvä lähtökohtaisesti ja ihmiset oli tosi hyvin ja aktiivisesti mukana siinä. Mut sitten se ikään kuin kuivui kasaan. Ja tota mä ajattelen, ettei se johdu siitä, että se konsepti olisi jotenkin huono tai siellä olisi tehty jotenkin vääriä asioita. Se johtui siitä, että se oli liian pitkä se prosessi. Ihmisillä on paljon tekemistä. On työtä, on opintoja, on kaikkee.”

Työntekijä4: ”Ehkä se, että siihen yhteydenpitoon nuoriin pitää satsata, jos halutaan, et nuoret pysyy mukana. Et se vaatii jonkun verran sitä viestittelyä ja tommosta muistuttamista ja kannattelemista. Et siihen varaudutaan jatkossakin satsamaan. Et saadaan nuoria paremmin mukaan ja pysymään mukana.”

Myös hankkeeseen osallistuneiden sosiaalialan ammattilaisten lukumäärä pohditutti haastateltavia. Osa työntekijöistä koki, että ryhmätyöskentelyyn osallistui liikaa työntekijöitä. Haastateltavat kokivat, että jatkossa olisi tärkeää, että kokemusasiantuntijoita osallistuisi toimintaan enemmän kuin aikuisia. Kokemusasiantuntijat voisivat myös jatkossa tehdä itse vierailuja koulukoteihin ja viedä kehittämisideoitaan koulukotien työntekijöille. Esimerkiksi kokemusasiantuntijoiden oma kiertue koulukoteihin sai kannatusta eräältä haastateltavalta. Eräs haastateltavista myös toivoa, että jatkossa kokemusasiantuntijatoimintaan osallistuisi kaikki valtion koulukotiyksiköt. Hän kuvaa ajatuksiaan koulukotien osallistumisesta toimintaan näin:

Työntekijä3: ” *Se tuli mieleen jo, kun mä mietin näitä kysymyksiä. Kun kaikki koulukodithan ei ollut mukana, et Limingan koulukoti oli kokonaan poissaolevana. Et ne ei ollut edes siellä koulutuksessa mukana. Et jotenkin ehkä jopa koulukodin johdon tasolta sellanen, ois ollut selkeätä, et jokainen koulukoti on mukana.* ”

Kokemusasiantuntijatoimintaa toivottiin myös enemmän koulukoteihin nykyisten nuorten kanssa tehtävään työhön. Jatkossa olisi myös tärkeää, että kaikki nuoret saavat mahdollisuuden osallistua kokemusasiantuntijatoimintaan ja että nuorten kehittämisideoita käytetään enemmän kehittämistyön tukena. Osa kehittämistarpeista liittyi myös työntekijöiden omaan työskentelyyn ja vastuuseen liittyviin kysymyksiin. Eräs haastateltavista toivoi hankkeeseen työparia omasta koulukodista. Jatkossa myös toivottiin, ettei kehittämisideoiden vieminen koulukoteihin ole vain yksittäisen työntekijän vastuulla. Lisäksi toiminnassa tulisi olla henkilö, jolla on esimerkiksi selkeästi puheenjohtajan rooli.

Eräs haastateltavista toi myös esiin sen, että kokemusasiantuntijatoimintaa on jatkokehitetty siten, että kokemusasiantuntijoille järjestetään jatkossa kaksi suurempaa valtakunnallista yhteistapaamista, jonka jälkeen nuoret jalkautuvat koulukoteihin. Jatkotoiminta on alkanut ensimmäisen kokemusasiantuntijoiden ja sosiaalialan ammattilaisten tapaamisen merkeissä helmikuussa 2017.

6 YHTEENVETO JA POHDINTAA

Käytäntötutkimuksen ensimmäisenä tavoitteena oli selvittää millaisia merkityksiä ja uusia näkökulmia hankkeessa mukanaolo on antanut työntekijöille ja heidän työskentelylleen koulukodeissa. Tutkimuksen tulosten mukaan kokemusasiantuntijatoiminta on vaikuttanut myönteisesti hankkeeseen osallistuneiden työntekijöiden työskentelyyn koulukodeissa. Haastattelujen perusteella kokemusasiantuntijaryhmässä työskentely vahvisti työntekijöiden motivaatiota ja arvostusta omaa työtä kohtaan. Nuorilta saatu palaute koettiin arvokkaaksi. Lisäksi hanke vahvisti työntekijöiden näkemyksiä osallisuuden ja avoimuuden tärkeydestä sijoituksessa olevien nuorten kanssa sekä kohtaamisen ja läsnäolon merkitystä ruohonjuuritason ohjaustyössä.

Käytäntötutkimuksen toisena tutkimustavoitteena oli selvittää, miten kokemusasiantuntijoiden kehittämisideoita on hyödynnetty koulukotien toiminnassa ja millaisia käytännön toimenpiteitä kehittämisideoista on seurannut. Tutkimuksen tulosten mukaan merkittävimmät käytännön uudistukset hankkeen myötä olivat koulukodeissa nuorille maksettavat käyttövarojen suuruus sama

kaikissa yksiköissä, hyvä koulukotiin tulemisen –malli sekä unelmatyöskentely. Hankkeen myötä kokemusasiantuntijatoimintaa laajennettiin myös koulukoteihin paikallisryhmätöimintaan. Eräs keskeinen kokemusasiantuntijatoiminnan anti koulukodeissa on tuoda koulukotien väliset mahdolliset epäkohdat ja epätasa-arvoiset käytännöt esiin. Näin on mahdollista edistää tasa-arvoista kohtelua nuorten välillä.

Tutkimukseni kolmas tutkimuskysymys liittyi hankkeen onnistumisiin ja kehittämisideoihin. Yleisesti tarkasteltuna hanke osoittautui työntekijöiden haastatteluiden perusteella tärkeäksi ja onnistuneeksi. Tutkimuksen tulosten perusteella eräs keskeinen onnistuminen hankkeessa oli myönteinen asenneilmapiirin muutos koulukodeissa. Vaikka kokemusasiantuntijatoiminta herättää edelleen osittain ristiriitaisia tuntemuksia koulukotien työntekijöiden keskuudessa, on selkeä positiivinen asennemuutos nuorten kokemusten kuulemiseen ja esiin tuomiseen nähtävissä. Tutkimusten haastatteluiden perusteella kehittämiskohteiksi nousivat nuorten sitoutumattomuus toimintaan, kokemusasiantuntijoiden kehittämisideoiden vieminen koulukotien käytäntöön sekä kokemusasiantuntijatoiminnan juurruttaminen koulukoteihin paikallisesti. Lisäksi kaikki haastateltavat toivat esiin hankkeen pituuteen liittyvät ongelmakohdat.

Tulevaisuudessa ja toiminnan jatkon kannata olisi merkityksellistä pohtia, kuinka kokemusasiantuntijuuteen perustuvia kehittämisideoita voidaan paremmin hyödyntää koulukotien toiminnassa. Kokemusasiantuntijuuteen perustuvia projekteja on jossain määrin moitittu ”osallistamishankkeiksi”, joissa sosiaalialan ammattilaiset määrittelevät toiminnan tarkoituksen ja tavoitteet (Esim. Meriluoto 2015). Lastensuojelun kokemusasiantuntijatoiminnassa tulee kuitenkin huomioida, että lasten ja nuorten kanssa työskennellessä on aikuisten rooli merkittävä ja usein välttämätön. Työntekijä toimii lastensuojelun vertais- ja kokemusasiantuntijatoiminnassa ikään kuin sosiaalista pääomaa ja vertaistoimintaa tukevana voimana (Juhila 2006, 130).

Vertaisuus itsessään voi olla voimaannuttava kokemus toimintaan osallistuvalla nuorella, mutta kokemusperäisessä kehittämistoiminnassa tulee huomioida, etteivät kehittämisideat jää vain ajatuksen tasolle. Tutkimuksen tulosten perusteella hankkeen aikana käytyjen keskustelujen ja kehittämisideoiden vieminen koulukoteihin on ollut pääasiassa yksittäisen työntekijän varassa. Jatkossa kehittämis ehdotuksena onkin se, että kokemusasiantuntijat esittelevät itse kehitysideansa koulukotien työntekijöille ja johtoryhmälle. Kehittämisideoihin liittyen voitaisiin pitää myös koulukotien työntekijöiden ja kokemusasiantuntijoiden yhteisiä tapaamisia. Kokemusasiantuntijat voivat myös tehdä koulukotikiertueen.

Tulevaisuudessa kokemusasiantuntijuuteen ja vertaistoimintaan perustuva työskentely tulee näkymään koulukotien toiminnassa entisestään. Tällä hetkellä toimintaa on jatkettu ensimmäisen valtakunnallisen kokemusasiantuntijatapaamisen (2017) merkeissä ja nuorten kokemusperäisestä kehittämisestä on tarkoituksena tehdä jatkuva käytäntö koulukotityössä. Työntekijöiden haastatteluiden perusteella kokemusasiantuntijatoimintaa tulee myös jalkauttaa enemmän koulukoteihin paikallisesti. Yhteiset kokemukset koulukotiin sijoituksesta tekevät nuorista vertaisia, jonka pohjalta nuorilla on mahdollista jakaa kokemuksia koulukotien toiminnasta. Eräs kehityssuunta koulukodeissa voikin olla vertaistoiminnan lisääminen koulukodeissa kokemusasiantuntijatoiminnan rinnalla. Keskustelu koulukodeista aikuistuneiden nuorten ja koulukodeissa tällä hetkellä sijoitettuna olevien nuorten kanssa voi olla voimaannuttavaa sekä koulukotiin sijoitetuille että sieltä aikuistuneille nuorille. Vertaisuuteen ja kokemusasiantuntijuuteen perustuva työskentely voi parhaimmillaan antaa yksilöille sosiaalista pääomaa, lisätä nuorten osallisuutta ja osallistumismahdollisuuksia julkisten palveluiden toteutuksessa ja purkaa asiakkuuteen liittyviä asenteita (Juhila 2006, 130, 131; Barkman ym. 2016; Hyväri 2005, 223). Tässä mielessä tulee kuitenkin huomioida, etteivät kaikki voi toimia vertaistukityössä.

Hankkeen kannalta on myös oleellista pohtia, ketkä hakeutuvat kokemusasiantuntijatoiminnan piiriin. Osa haastateltavista toi esiin sen, että palaute koulukotitoimintaa kohtaan oli pääosin positiivista, vaikka kriittisempää keskustelua oli odotettu. Tällä hetkellä on tiedossa, että koulukodeista aikuistuneiden nuorten seurantatutkimus on ollut vähäistä, sillä nuoria on ollut vaikea tavoittaa haastatteluihin tai he eivät ole olleet halukkaita osallistumaan tutkimukseen. Onkin mahdollista, että ”pärjäävimmat” nuoret osallistuvat tutkimukseen ja heikoimmassa asemassa olevat nuoret jäävät seurannan ulkopuolelle. (Janhunen 2004, 316). Myös kokemusasiantuntijatoiminnassa tulee pohtia, jäävätkö kriittisimmät puheenvuorot toiminnan ulkopuolelle ja miten ne tavoitetaan jatkossa. Tässä mielessä työntekijöiden rooli on tavoittaa koulukodeista aikuistuneet nuoret ja tarjota heille mahdollisuutta osallistua kehittäjätoimintaan.

Lisäksi haastatteluista kävi ilmi, että prosessissa useat nuoret tippuivat pois työskentelystä. Tutkimuksen tulosten perusteella hankkeen pituus oli yhteydessä nuorten lopettamispäätökseen toiminnassa ja työntekijöiden rooli korostui nuorten kiinnittymisessä kokemusasiantuntijatoimintaan. Yhteydenpito ja uuden suhteen luominen koulukodeista aikuistuneisiin nuoriin vahvistaa nuoren kiinnittymistä toimintaan. Tulevaisuudessa yhteydenpitoon ja kontaktin kannattelemiseen tulee panostaa enemmän ja työntekijöiden vapaa-ajalla tehtävän yhteydenpidon voisi huomioida esimerkiksi työajassa. Lisäksi jatkoa ajatellen hankkeen pituuteen

on tulossa muutoksia. Nuorten kiinnittymisessä on kuitenkin muistettava, että kokemusasiantuntijatoiminnan tulee aina perustua vapaaehtoisuuteen ja nuoren omaan haluun olla mukana toiminnassa.

Tutkimukseni kartoittaa hankkeen onnistumisia ja kehittämisideoista varsin rajoitetusti, koska tutkimuksessani olen tarkastellut vain työntekijöiden näkemyksiä ja kokemuksia kokemusasiantuntijatoiminnasta koulukodeissa. Jatkossa kokemusasiantuntijuudesta tulisi kuulla myös nuorten kokemuksia kokemusasiantuntijatoiminnasta koulukodeissa.

LÄHTEET:

- Aula, Mari Kaisa & Juurikkala, Virva & Kalmari, Hanne & Kaukonen, Päivi & Lavikainen, Marjo & Pelkonen, Marjaana (2016) *LAPE – Lapsi- ja perhepalveluiden muutosohjelma*. Sosiaali- ja terveysministeriön raportteja ja muistiota 2016:29. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriö. http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/74904/Rap_ ja_ muist_ 29_ 2016.pdf?sequence=1 Viitattu 7.2.2017.
- Bardy, Marjatta & Känkänen Päivi (2005) *Tarinat yksilön ja yhteisön suhteissa*. Teoksessa Satka, Mirja & Karvinen-Niinikoski, Synnöve & Nylund Marianne & Hoikkala, Susanna (toim.) *Sosiaalityön käytäntötutkimus*. Helsinki: Palmenia kustannus.
- Barkman, Johanna & Inkinen, Helena & Isoniemi, Sami & Vario, Pipsa (2016) *Kokemusasiantuntijat lastensuojelussa*. Lastensuojelun käsikirja. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. <https://www.thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/toimijat-tyon-tuki-hallinto/toimijat/kokemusasiantuntijat-lastensuojelussa> Viitattu 12.10.2016
- Gellin, Maija & Gretschel, Anu & Matthies, Aila-Leena & Nivala, Elina & Oranen, Mikko & Sutinen, Riikka & Tasanko, Pia (2012) *Lasten ja nuorten asema hyvinvointipalveluissa*. Teoksessa Gretschel, Anu & Kiilakoski, Tomi (toim.) *Demokratiaoppitunti. Lasten ja nuorten kunta 2010-luvun alussa*. Helsinki: Hakapaino. 149-180.
- Humanistisen, yhteiskuntatieteellisen ja käyttäytymistieteellisen tutkimuksen eettiset periaatteet ja ehdotus eettisen ennakoarvioinnin järjestämiseksi (2009). Helsinki: Tutkimuseettinen neuvottelukunta. <http://www.tenk.fi/sites/tenk.fi/files/eettisetperiaatteet.pdf> Luettu 13.2.2017.
- Hirsjärvi, Sirkka & Hurme Helena (2008) *Tutkimushaastattelu: teemahaastattelun teoria ja käytäntö*. Helsinki: Gaudeamus University Press.
- Hotari, Kaisa-Elina & Oranen, Mikko & Pösö, Tarja (2011) *Lapset lastensuojelun osallisina*. Teoksessa Bardy, Marjatta (toim.) *Lastensuojelun ytimissä*. Helsinki: Unigrafia Oy. 117-133.
- Hyväri, Susanna (2005) *Vertaistuen ja ammattiauttamisen muuttuvat suhteet*. Teoksessa Teoksessa Nylund, Marianne & Yeung, Anne Birgitta (toim.) *Vapaaehtoistoiminta. Anti, arvot ja osallisuus*. Tampere: Vastapaino. 214-236.
- Juhila, Kirsi (2006) *Sosiaalityöntekijöinä ja asiakkaina. Sosiaalityön yhteiskunnalliset tehtävät ja paikat*. Tampere: Vastapaino.
- Kiili, Johanna (2011) *Lasten osallistuminen, kansalaisuus ja sukupolvisuhteiden hallinta*. Teoksessa Satka, Mirja & Alanen, Leena & Harrikari, Timo & Pekkarinen, Elina (toim) *Lapset, nuoret ja muuttuva hallinta*. Tampere: Vastapaino. 167-205.
- Kitinoja, Manu (2005) *Kujan päässä koulukoti. Tutkimus koulukoteihin sijoitettujen lasten lastensuojelun asiakkuudesta ja kouluhistoriasta*. Saarijärvi: Gummerus Kirjapaino Oy.
- Kokemusasiantuntijatapaaminen 4.2.2017 Wäiski (2017) <https://www.facebook.com/groups/369981183127003/> Saatu valtion koulukodeilta 20.2.2017.

Känkänen, Päivi (2011) Taidelähtöiset menetelmät lastensuojelussa – kohti tilaa ja kokemuksia. Akateeminen väitöskirja. Helsingin yliopisto: Valtiotieteellinen tiedekunta.

Laitinen, Merja & Niskala, Asta (2014) Sosiaalityön suhde asiakkuuteen. Teoksessa Laitinen, Merja & Niskala, Asta (toim) Asiakkaat toimijoina sosiaalityössä. Tampere: Vastapaino. 9-19.

Manninen, Marko (2013) Koulukotiin sijoitettujen nuorten psykiatrinen oirekuva ja ennuste. Tampere: Tampereen yliopistopaino.

Meriluoto, Taina (2016) Kokemusasiantuntijuus ohjaavana ja voimaannuttavana hallintana. Teoksessa Marko Nousiainen & Kari Kulovaara (toim.) Hallinnan ja osallistamisen politiikat. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto. 65- 97.

Nylund, Marianne (2005) Vertaisryhmät kokemusten ja tiedon jäsentäjinä. Teoksessa Nylund, Marianne & Yeung, Anne Birgitta (toim.) Vapaaehtoistoiminta. Anti, arvot ja osallisuus. Tampere: Vastapaino. 195-213.

Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014. Helsinki: Opetushallitus.

http://www.oph.fi/download/163777_perusopetuksen_opetussuunnitelman_perusteet_2014.pdf
Viitattu 20.2.2017.

Palsanen, Kati & Kääriäinen, Aino (2016) Asiakkaiden ja ammattilaisten yhteistoiminnallisen työskentelyn merkitykset ja seuraukset. Teoksessa Satka, Mirja & Julkunen, Ilse & Kääriäinen, Aino & Poikela, Ritva & Yliruka, Laura & Muurinen, Heidi (toim.) Käytäntötutkimuksen taito. Heikki Waris -instituutti ja Mathilda Wrede- instituutti. 184-207.

Pekkarinen, Elina (2015) Arjen ja elämänhallinnan ongelmat lapsuudenperheessä – lastensuojelun näkökulma. Teoksessa Myllyniemi, Sami (toim.) Arjen jäljillä. Nuorisobarometri. Helsinki: Nuorisotutkimusseura & Nuorisotutkimusverkosto & Nuora, 163–179. https://tietoanuorista.fi/wp-content/uploads/2016/01/Nuorisobarometri_2015_ISSUU.pdf Viitattu 6.2.2017.

Pekkarinen, Elina (2017) Koulukoti muutoksessa. Selvitys koulukotien asemasta ja tehtävästä. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto & Nuorisotutkimusseura.
http://www.nuorisotutkimusseura.fi/images/julkaisuja/koulukoti_muutoksessa.pdf Viitattu 6.2.2017.

Rauhala, Pirkko-Liisa & Virokannas, Elina (2011) Sosiaalityön tutkimuksen etiikka, opettaminen ja tietoarvo. Teoksessa Pehkonen, Aini & Väänänen-Fomin, Marja: Sosiaalityön arvot ja etiikka. Jyväskylä: PS-Kustannus. 235-256.

Satka Mirja, Julkunen Ilse, Kääriäinen Aino, Poikela Ritva, Yliruka Laura ja Muurinen Heidi (2016) Johdanto – Käytäntötutkimus tietona ja taitona. Teoksessa M-. Satka, I. Julkunen, A. Kääriäinen, R. Poikela, L. Yliruka & H. Muurinen (toim.) Käytäntötutkimuksen taito - Praktikforskningens konst. Heikki Waris -instituutti & Matilda Wrede -instituutti, 8–30.

Satka, Mirja & Karvinen-Niinikoski, Synnöve & Nylund Marianne & Hoikkala, Susanna (2005) Sosiaalityön käytäntötutkimus. Helsinki: Palmenia kustannus.

Sosiaali- ja terveysministeriö (2016) Lapsi- ja perhepalveluiden muutosohjelma. Hankesuunnitelma. http://stm.fi/documents/1271139/1953486/Hankesuunnitelma_Lapsi-ja%20perhepalveluiden%20muutosohjelma.pdf Viitattu 28.10.2016.

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (2016) Valtion koulukodeissa käynnistyy KOKEMUKSISTA VOIMAA! -hanke v. 2014-2016. Tiedote. Lastensuojelun käsikirja. <https://www.thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/-/thl-valtion-koulukodeissa-kaynnistyy-kokemuksista-voimaa-hanke-v-2014-2016> Viitattu 12.10.2016.

Tuomi, Jouni & Sarajärvi, Anneli (2002) Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki: Tammi.

Valkama & Raitio (2013) Kansalaisraati - Deliberatiivinen demokratia rakenteellisen sosiaalityön työmuotona? Teoksessa Laitinen, Merja & Niskala, Asta (toim.) Asiakkaat toimijoina sosiaalityössä. Tampere: Vastapaino. 9-19.

Valtion koulukodit (2016) Valtion koulukodit ovat vaativan lastensuojelun asiantuntijoita. <http://www.valtionkoulukodit.fi/images/pdf/valtion-koulukotien-esite.pdf>. Viitattu 13.10.2016

Valtion koulukotien strategia vuoteen 2020. (2017) Helsinki. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. http://www.valtionkoulukodit.fi/images/pdf/valtion-koulukotien-strategia_2020-esite.pdf Viitattu 13.2.2017.

LIITTEET:

Liite 1: Haastattelurunko

- **TAUSTATIEDOT**

- Ammatti / Koulutus

- **YLEISTÄ**

- Mikä sai lähtemään hankkeeseen?
- Odotukset
- Kuinka valmistauduit hankkeeseen?
- Koulutus? Ohjaus?
- Kuinka prosessi eteni? Aloitus? Puoliväli? Lopetus?
- Kuinka kokemusasiantuntijat tavoitetaan parhaiten?

- **KOULUKOTI**

- Kuinka koulukodeissa suhtauduttiin kokemusasiantuntijuuteen ja kehittäjäryhmään?
- Kuinka kokemusasiantuntijatietoa ja kehittämisideoita on viety koulukoteihin?
- Kuinka olet itse toiminut tiedonvälittäjänä? Onko koulukodeissa pidetty kokouksia tms. ryhmään ja kehittämisideoihin liittyen?
- Millaisia käytännön toimenpiteitä koulukoteihin on tullut?
- Kuinka koulukodeissa varmistetaan, että kehittämisideoita hyödynnetään?
- Kuinka keskeistä ovat vertaisryhmät koulukoti ja kokemusasiantuntijatoiminnassa?

- **MERKITYKSET ITSELLE**

- Merkitykset ja uudet näkökulmat
- Miltä nuorten kanssa työskentely tuntui?
- Oma työskentely -> Kuinka ryhmä muutti omaa työskentelyä?
- Kuinka aiot jatkossa hyödyntää kokemusasiantuntijuutta?
- Mitkä tekijät edistivät tai estivät sitoutumistasi ryhmään?

- **ONNISTUMISET JA KEHITYSIDEAT**

- Mitkä asiat onnistuivat hankkeessa?
- Mitkä tekijät olivat esteenä? Kehittämisideat?
- Mitkä kolme asiaa tekisit toisin, jos aloittaisit ryhmätoiminnassa?

Liite 2: Saatekirje

Arvoisa vastaanottaja,

suoritan syksyn 2016 aikana maisteriopintoihin liittyvää sosiaalityön käytäntötutkimusjaksoa. Opintojakson tavoitteena on tuottaa käytännön työtä hyödyttävää tietoa pienimuotoisen tutkimuksen avulla.

Tutkimukseni aiheena on sosiaalialan ammattilaisten näkemykset Kokemuksista Voimaa – hankkeeseen osallistumisesta. Tutkimukseni tavoitteena on selvittää millaisia merkityksiä hankkeeseen osallistuneet työntekijät ovat saaneet kokemusasiantuntijatoiminnasta ja kuinka nuorten kehittämisideoita on mahdollisesti sovellettu koulukotien toiminnassa. Tutkimuksen tuomalla tiedolla pyritään kehittämään koulukotien kokemusasiantuntijatoimintaa tulevaisuudessa. Toivon valmistuvasta tutkimuksesta olevan hyötyä sekä Teille että koulukodeissa työskenteleville sosiaalialan ammattilaisille.

Haastattelut toteutetaan yksilöhaastatteluina tai puhelinhaastatteluina aikataulunne huomioiden. Haastattelut toteutetaan marras-joulukuun 2016 aikana. Haastattelut nauhoitetaan ja nauhat tuhoetaan aineiston analysoinnin jälkeen.

Tutkimukseen osallistuminen on vapaaehtoista ja osallistuminen on mahdollista keskeyttää koska tahansa ilmoittamalla siitä tutkimuksen tekijälle. Haastattelutietoja käsitellään anonymisti ja ehdottoman luottamuksellisesti eikä yksilöllisiä vastauksia voida tutkimuksesta erottaa. Teillä on mahdollisuus halutessanne saada tutkimussuunnitelma luettavaksenne ennen haastattelua.

Mikäli Teillä ilmenee kysyttävää tai haluatte keskustella tutkimuksesta kanssani, voitte ottaa yhteyttä minuun puhelimitse tai sähköpostitse.

Kiitos osallistumisestasi!

Ystävällisin terveisin,

Virpi Ropponen

Liite3:

Suostumus tutkimukseen osallistumisesta

Tutkimus: Kokemuksista Voimaa -hanke - Nuoret lastensuojelua kehittämässä sosiaalialan ammattilaisten rinnalla

Tutkimuksen tekijä: Virpi Ropponen

Minulle on selvitetty yllä mainitun tutkimuksen tarkoitus ja tutkimuksessa käytettävät tutkimusmenetelmät. Olen tietoinen siitä, että tutkimukseen osallistuminen on vapaaehtoista. Olen myös tietoinen siitä, että tutkimukseen osallistuminen ei aiheuta minulle minkäänlaisia kustannuksia, henkilöllisyyteni jää vain tutkijan tietoon ja nauhoitettu aineisto hävitetään tutkimuksen valmistuttua.

Suostun siihen, että osallistun haastatteluun ja haastattelussa antamiani tietoja käytetään kyseisen tutkimuksen tarpeisiin. Voin halutessani keskeyttää tutkimukseen osallistumisen milloin tahansa ilman, että minun täytyy perustella keskeyttämistäni tai että se vaikuttaa työsuhteeseeni.

Päiväys

Tutkittavan allekirjoitus ja nimenselvennys
